

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
KLEUTER ONDERWIJS**

Zelfstandig project

Bewegen met iPads in de derde
kleuterklas

**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS
KLEUTER ONDERWIJS**

Zelfstandig project

Bewegen met iPads in de derde
kleuterklas

1 Voorwoord

Ik ben Riet Paulissen, een student in het derde jaar kleuteronderwijs. Als onderwerp voor mijn zelfstandig project koos ik ervoor om te focussen op volgende onderzoeksvraag: 'Hoe integreert een klasleerkracht of leerkracht LO iPads in de LO-lessen van een derde kleuterklas?'.

Ikzelf was erg geboeid door dit onderwerp doordat ik iPads heb moeten gebruiken tijdens een aantal LO-lessen in functie van een opdracht voor de keuzemodule LO1. We hadden de opdracht gekregen om de iPads te gebruiken als instructiemiddel tijdens de les. Hierdoor is mijn interesse voor dit onderwerp ontstaan en ben ik me er meer in gaan verdiepen.

Ik wil ook graag een aantal mensen bedanken voor het mogelijk maken van mijn zelfstandig project. Eerst en vooral wil ik graag mijn promotor mevrouw Marie Vandebroek bedanken om mij te ondersteunen met het verwezenlijken van mijn zelfstandig project en dat ze mij hier de kans toe heeft gegeven. Ik wil haar bedanken voor de tijd en energie die ze in het optimaliseren van mijn zelfstandig project heeft gestoken.

Ik wil ook graag meneer Bart Wijgaerts, de directeur van mijn stageschool bedanken voor mijn stageplaats die ik heb gekregen in zijn school.

Verder wil ik ook mijn klasmentor mevrouw Wendy Vaesen bedanken voor de vlotte samenwerking, de hulp en zeer leerrijke tips die ze me gegeven heeft tijdens mijn stageperiodes.

Als laatste wil ook graag de turnjuf van mijn stageschool, mevrouw Yvonne Meyer bedanken. Dankzij haar heb ik mijn onderzoek kunnen uitvoeren bij mijn stageklas. Ik ben haar zeer dankbaar dat zij achter mijn onderzoek stond en dat ik mijn onderwerp bij haar mocht uitproberen.

2 De inhoudstabel

1	Voorwoord	4
2	De inhoudstabel	5
3	Inleiding	7
4	Probleemstelling: iPads binnen een LO-les voor kleuters	8
4.1	<i>Probleem op macro-niveau</i>	8
4.2	<i>Probleem op micro-niveau: mijn stageschool</i>	8
5	Onderzoeksdoelen	10
5.1	<i>Waarom de iPad en de voor- en nadelen ervan</i>	10
5.2	<i>Hoe kan de iPad gebruikt worden binnen de lessen LO</i>	10
5.3	<i>De oefeningen/onderwerpen</i>	10
5.4	<i>De organisatie</i>	10
5.5	<i>De rol van de leerkracht LO tijdens de lessen met een iPad</i>	10
6	Onderzoeksvragen	11
6.1	<i>Hoofdvraag</i>	11
6.2	<i>Deelvragen</i>	11
7	Theorie rond mijn onderzoeksdoelen	12
7.1	<i>Waarom de iPad gebruiken en de voor- en nadelen ervan</i>	12
7.1.1	<i>De iPad en zijn Apps</i>	12
7.1.2	<i>Waarom wordt de iPad toegepast in het bewegingsonderwijs?</i>	12
7.1.3	<i>De voordelen van het gebruik van de iPads</i>	12
7.1.4	<i>De nadelen van het gebruik van de iPads</i>	12
7.2	<i>Hoe kan de iPad gebruikt worden binnen de lessen LO?</i>	13
7.2.1	<i>De iPad als (digitaal) leermiddel</i>	13
7.2.2	<i>De iPad voor videofeedback</i>	15
7.2.3	<i>De iPad als hulpmiddel</i>	15
7.2.4	<i>De iPad voor administratieve taken (Hendriks, 2011)</i>	16
7.3	<i>De oefeningen/onderwerpen</i>	17
7.4	<i>De organisatie</i>	19
7.4.1	<i>Hoe begin je eraan als leerkracht LO?</i>	19
7.4.2	<i>Wat heb je allemaal nodig en waar moet je rekening mee houden?</i>	19
7.5	<i>De rol van de leerkracht</i>	21
7.6	<i>De leerplannen van Lichamelijke Opvoeding en Media (mv)</i>	21
7.6.1	<i>Het leerplan GO!</i>	21
7.6.2	<i>Het leerplan OVSG</i>	22
7.6.3	<i>Het leerplan VSKO (vvkBaO)</i>	23
7.6.4	<i>Ontwikkelingsdoelen</i>	23
7.6.5	<i>Conclusie vanuit de leerplannen</i>	23
8	Hoe heb ik het aangepakt in de praktijk?	24
8.1	<i>De voorbereiding en organisatie van de lessen</i>	24
8.1.1	<i>De ruimte</i>	24
8.1.2	<i>Het materiaal</i>	24
8.1.3	<i>De keuze van de oefeningen</i>	24
8.1.4	<i>De oefeningen filmen</i>	25
8.1.5	<i>De filmpjes gebruiksklaar maken</i>	25

8.1.6	De filmpjes op de iPads plaatsen.....	25
8.2	<i>De rol van mezelf binnen de lessen.....</i>	26
8.3	<i>De oefeningen en de werkvormen in mijn lessen</i>	27
8.4	<i>Reflectie op mijn praktijkonderzoek</i>	28
8.4.1	De organisatie.....	28
8.4.2	De lessen	29
8.4.3	Mijn rol binnen de lessen met de iPad	34
9	Conclusie en discussie.....	35
10	Bibliografie	36
11	Bijlage(n).....	37
11.1	<i>Bijlage 1: les 1 + grondplan</i>	<i>37</i>
11.2	<i>Bijlage 2: les 2 + grondplan</i>	<i>41</i>
11.3	<i>Bijlage 3: les 3 + grondplan</i>	<i>45</i>
11.4	<i>Bijlage 4: les 4 + grondplan</i>	<i>49</i>
11.5	<i>Bijlage 5: les 5 + grondplan</i>	<i>53</i>
11.6	<i>Bijlage 6: les 6 + grondplan</i>	<i>57</i>
11.7	<i>Bijlage 7: les 7 + grondplan</i>	<i>61</i>

3 Inleiding

De iPad en tablet zijn sinds een aantal jaren niet meer weg te denken uit onze samenleving. Deze apparaten nemen steeds meer en meer taken over. Ook op school wordt de iPad steeds meer en meer ingevoerd. Deze worden dan vooral gebruikt in de klassen. Aan de hand van mijn zelfstandig project wil ik de iPad op een andere manier gebruiken in de school. Ik wil namelijk de iPad integreren in LO-lessen.

Ik heb een onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van een iPad tijdens een LO-les voor een derde kleuterklas. Ik ben gekomen tot dit onderwerp omdat dit tijdens de keuzemodule LO1 al eens aan bod is gekomen.

Ik heb een literatuurstudie uitgevoerd naar informatie over mijn onderzoek. Wat me hierbij opviel is dat er al redelijk wat informatie te vinden is maar dat deze vooral terugslaat op het gebruik in de LO-lessen voor de lager school en het middelbaar onderwijs.

Daarom heb ik vooral gezocht naar specifiekere informatie die ik kan toepassen op het iPadgebruik bij LO-lessen voor kleuters. Informatie die bijvoorbeeld ging over de rol van de leraar binnen een les met de iPad, over de organisatie, de voor- en nadelen van het gebruik van een iPad,

Nadien heb ik een aantal lessen opgemaakt die ik zelf ook heb uitgeprobeerd tijdens de lessen LO in mijn stageschool. Deze lessen zijn ook terug te vinden in de bijlages van mijn zelfstandig project. De lessen zijn kant-en-klaar voor de leerkrachten die geïnteresseerd zijn in het onderwerp.

Bij het opmaken van de lessen heb ik geprobeerd om verschillende oefeningen en lesonderwerpen aan bod te laten komen. Deze lessen heb ik getoetst tijdens mijn uitgroei stage bij de kleuters van juffrouw Wendy. De turnjuf bij wie ik de lessen heb gegeven is juffrouw Yvonne.

Dit onderzoek is vooral interessant voor leerkrachten LO en klasleerkrachten. In mijn zelfstandig project vinden leerkrachten LO terug hoe ze de iPad kunnen gebruiken tijdens de lessen en waarmee ze rekening moeten houden als ze dit zelf ook willen toepassen.

4 Probleemstelling: iPads binnen een LO-les voor kleuters

4.1 Probleem op macro-niveau

In onze samenleving is de digitale technologie niet meer weg te denken. Er wordt steeds meer en meer gebruik gemaakt van de computer, de laptop, de iPads, tablets, De digitalisering heeft zo een zeer grote invloed op onze samenleving. Ook bij de kinderen is dit een zeer grote hype, zij groeien op met de computer, de laptop, de iPad, de tablet, Daarom is het bijna onvermijdelijk geworden om de iPads en tablets niet te gebruiken in het onderwijs. (van Hilvoorde & Kleinpast, 2014)

Meer en meer worden de iPads in het onderwijs gebruikt. Je ziet de iPad meer en meer verschijnen als gebruiksmiddel in de klassen. Ze worden vooral gebruikt voor de verschillende leergebieden in de klas. Maar het is ook mogelijk om de iPads te integreren in de LO-lessen als je hier de nodige informatie of kennis over hebt. (van Hilvoorde & Kleinpast, 2014)

Het probleem is dat leerkrachten die geïnteresseerd zijn in hoe men iPads integreert in LO-lessen en zich hierin willen verdiepen, weinig informatie kunnen terugvinden. Ondanks het feit dat je veel informatie vindt over het gebruik van iPads in een kleuterklas, wordt er nooit echt gesproken over hoe je de iPads kan gebruiken tijdens een LO-les voor kleuters. Uit ervaring weet ik dat door het gebrek aan informatie, er ook leerkrachten zijn die nog nooit over dit onderwerp gehoord hebben. Als er meer aandacht aan dit onderwerp besteed zou worden, zouden er misschien meer leerkrachten deze innovatie in hun LO-lessen uittesten en gebruiken.

Het is ook niet gemakkelijk om een iPad te integreren in een LO-les. Dit is een onderwerp waarover nagedacht moet worden en waar je niet zomaar aan kan beginnen. Er zijn een aantal aspecten heel erg belangrijk om ervoor te zorgen dat je een goede les in elkaar steekt. Er moet nagedacht worden over de organisatie, welke oefeningen je gaat toepassen, op welke manier je de iPad gebruikt of ze gebruiksvriendelijk zijn voor de kleuters. Welke rol speelt de leerkracht tijdens de les? Zo zijn er dus een aantal vragen waarop we eerst een antwoord moeten zoeken vooraleer men de iPads kan integreren in de LO-les voor kleuters. De iPad toepassen tijdens een LO-les is een interessant gegeven maar is onmogelijk om te doen als je hier niet in kan verdiepen of als je er geen informatie over terug kan vinden. Je kan dit niet toepassen als je niet weet hoe je zo een les moet aanpakken want er komt veel bij kijken.

Ik denk dat de iPads wel een meerwaarde kunnen zijn voor een leerkracht maar om me daar verder over uit te spreken zal ik me hier meer in moeten verdiepen. Zo zal ik meer te weten moeten komen over de verschillende aspecten om het implementeren gemakkelijker te maken.

4.2 Probleem op micro-niveau: mijn stageschool

In mijn stageschool zijn er ook iPads voorzien. Daarom heb ik meneer Bart Wijgaerts, directeur van De Reinpad-Gelieren, ondervraagd over hoe er op de school gewerkt wordt met de iPads. In totaal heeft de school 40 iPads aangekocht, 20 voor de Reinpad en 20 voor de vestiging Gelieren. Van die 20 iPads zijn er voor de kleutersklassen 5 iPads.

De iPads zijn aangekocht om voor vernieuwing te zorgen in de school aangezien de iPads een echte hype zijn sinds enkele jaren.

Op dit moment worden de iPads dus vooral gebruikt in het lager onderwijs en tijdens de SES-uren (de socio-economische status van de leerlingen). In de kleuterklas mogen de kleuters de iPads gebruiken en worden er enkel educatieve spelletjes op gespeeld.

Ondanks dat er steeds meer sprake is over het gebruik van de iPads in het onderwijs, vraagt meneer Wijgaerts zich toch af of de iPad nu echt een meerwaarde is in het onderwijs.

Op dit moment is hij van mening dat de iPads niet echt een meerwaarde hebben doorheen het klasgebeuren, dit vooral bij kleuters. Maar dit is ook grotendeels omdat er te weinig info is over hoe men er mee aan de slag kan. Toen ik het over het onderwerp van mijn zelfstandig project had, gaf meneer Wijgaerts aan dat hij er nog niets over gehoord had.

Als er meer informatie zou zijn over de manier waarop de iPads gebruikt kunnen worden in een kleuterklas buiten de educatieve apps, zou er sneller mee gewerkt worden.

Zowel mijn klasmentor als de turnjuf van mijn stageschool, zijn met het onderwerp over 'het gebruik van iPads in de LO-les' nog niet in aanraking gekomen. De turnjuf, Yvonne Meyer, heeft zelf nog nooit op deze manier gewerkt en is erg benieuwd naar de aanpak van deze werking. Ze vraagt zich wel af of de iPad een meerwaarde zou kunnen zijn tijdens een LO-les. Zij zal gedurende de vijf weken dat ik de lessen met de iPads geef, de LO-lessen observeren.

5 Onderzoeksdoelen

Ik wil aan de hand van mijn zelfstandig project meer inzicht krijgen over hoe een klasleerkracht of LO-leerkracht iPads kan integreren in de lessen LO voor het kleuteronderwijs. Hiervoor ga ik me op onderstaande aspecten toespitsen:

5.1 Waarom de iPad en de voor- en nadelen ervan

Op welke manier zou de iPad een meerwaarde kunnen betekenen tijdens een LO-les voor de derde kleuterklas?

Doel: Nagaan of de informatie die hierover geschreven wordt praktijkgericht is, erachter komen of de iPad effectief een meerwaarde is tijdens een LO-les.

5.2 Hoe kan de iPad gebruikt worden binnen de lessen LO

Op welke manier kan de iPad gebruikt worden tijdens de les LO voor de derde kleuterklas.

Doel: De iPad op verschillende manieren aanhalen in de les zodat er interesse ontstaat hoe je de iPad kan gebruiken binnen een les LO.

5.3 De oefeningen/onderwerpen

Welke oefeningen zijn haalbaar om in een les aan bod te laten komen in de derde kleuterklas als je werkt met de iPad?

Doel: In de lessen komen er verschillende onderwerpen voor, er wordt gezorgd voor een gevarieerd aanbod van oefeningen en er wordt met verschillende soorten materiaal gewerkt.

5.4 De organisatie

Met welke organisatorische richtlijnen moet je rekening houden als je de iPad wilt gebruiken in een LO-les voor de derde kleuterklas?

Doel: uitzoeken waar je rekening mee moet houden om ervoor te zorgen dat de lessen met iPad op een correcte manier verlopen

5.5 De rol van de leerkracht LO tijdens de lessen met een iPad

Welke rol neemt de leerkracht op tijdens de lessen LO met iPads voor de derde kleuterklas?

Doel: erachter komen wat de leerkracht doet tijdens het verloop van de lessen met een iPad. Waar en wanneer moet er bijgestuurd worden?

6 Onderzoeksvragen

6.1 Hoofdvraag

Hoe kan een leerkracht LO of een klasleerkracht in mijn stageschool De Reinpad-Gelieren bij de kleuters van de 3de kleuterklas de iPads binnen de les LO gebruiken?

6.2 Deelvragen

Op welke manier zou de iPad een meerwaarde kunnen betekenen tijdens een LO-les voor de derde kleuterklas?

Op welke manier kan de iPad gebruikt worden tijdens de les LO voor de derde kleuterklas. Welke oefeningen zijn haalbaar om in een les aan bod te laten komen in de derde kleuterklas als je werkt met de iPad?

Met welke organisatorische richtlijnen moet je rekening houden als je de iPad wilt gebruiken in een LO-les voor de derde kleuterklas?

Welke rol neemt de leerkracht op tijdens de lessen LO met iPads voor de derde kleuterklas?

7 Theorie rond mijn onderzoeksdoelen

7.1 Waarom de iPad gebruiken en de voor- en nadelen ervan

7.1.1 De iPad en zijn Apps

De iPad is een mix van een laptop en een smartphone samen. Het is een draagbare tablet PC ontworpen door Apple. De iPad werkt aan de hand van Apps die je kan downloaden op je iPad. Apps zijn kleine programma's die je op je iPad kan installeren. Er zijn een aantal Apps die je gratis kan downloaden maar voor sommige Apps moet er betaald worden. Het voordeel van het werken met een iPad is dat deze gemakkelijk ergens mee naartoe kan genomen worden omwille van de compacte grootte.

7.1.2 Waarom wordt de iPad toegepast in het bewegingsonderwijs?

Sinds enkele jaren is de iPad niet meer weg te denken uit onze samenleving. De iPad wordt steeds meer en meer gebruikt in het onderwijs. Ook neemt het gebruik van de digitale tools in het bewegingsonderwijs toe. De iPad kan ingezet worden ter ondersteuning van allerlei verschillende taken (Hendriks, 2011). Deze taken worden in het volgende hoofdstuk verder besproken.

7.1.3 De voordelen van het gebruik van de iPads

Het gebruik van de iPad in het bewegingsonderwijs heeft verschillende voordelen. Door ICT te integreren in de LO-lessen vergroot de aandacht van de kinderen, zijn de kinderen meer gemotiveerd en wordt er ook gewerkt aan het leren samenwerken met anderen.

Een ander belangrijk punt is dat het gebruik van ICT-toepassingen een positieve invloed heeft op het leerproces van de kinderen. Dit is eerder al onderzocht aan de hand van een studie rond de motivationele effecten van ICT op kinderen door Passey et al (Mariany, leermiddelen en coöperatief leren, 2011).

Het is ook belangrijk om ervoor te zorgen dat het FUN-gehalte van een LO-les zo hoog mogelijk blijft liggen en het gebruik van een iPad kan hier ook voor zorgen (<http://onderwijs-technologie.blogspot.be>, 2015).

7.1.4 De nadelen van het gebruik van de iPads

Het gebruik van de iPad is natuurlijk niet voor iedere school van toepassing aangezien er wel een aantal investeringen moeten gedaan worden. Niet iedere school is voorzien van iPads en andere tools die je kan gebruiken.

Ook de kennis en de vaardigheden die je hiervoor nodig hebt, is niet bij iedere LO-leerkracht aanwezig. Hij/zij zal zich hier dan eerst verder in moeten verdiepen voordat er aan de slag kan gegaan worden met de iPads in de les (<http://onderwijs-technologie.blogspot.be>, 2015).

Maar uiteindelijk zijn dit wel elementen waaraan gewerkt kan worden en waar de school oplossingen kan voor voorzien.

Het is ook belangrijk dat je als LO-leerkracht achter deze visie staat omdat er heel wat bij komt kijken in verband met de organisatie en de rol van de leerkracht binnen deze lessen (Kok & van der Kamp, Digitale video en (zelf)-modellering in de gymles, 2013).

7.2 Hoe kan de iPad gebruikt worden binnen de lessen LO?

Zoals ik in het begin al vermeld heb, kan de iPad verschillende taken binnen een LO-les overnemen. Ik ga 4 werkvormen waarvoor je de iPad kan gebruiken bespreken:

- De iPad als (digitaal) leermiddel
- De iPad voor videofeedback
- De iPad als hulpmiddel
- De iPad voor administratieve taken

De werkvorm die ik gebruikt heb in de praktijk is 'de iPad als (digitaal) leermiddel' omdat de andere werkvormen meer toegepast kunnen worden in het lager- en secundair onderwijs. Zo heb ik de iPad als instructiemiddel gebruikt waarbij de kleuters via de iPad te weten komen wat ze moeten doen bij iedere oefening.

Hoe ik dit gedaan heb, vindt u terug in het praktijkgedeelte onder het punt 8.1, 8.2 en in de bijlages waar u de uitgeschreven lessen kan terugvinden.

7.2.1 De iPad als (digitaal) leermiddel

7.2.1.1 Wat zijn digitale leermiddelen en waarom worden ze steeds meer gebruikt?

Een **digitaal leermiddel** is een kijkwijzer of video waarbij een mondelinge instructie samen met een beeld aangeeft wat er moet gebeuren bij een bepaalde oefening. Het geeft dus aan wat er van de kinderen verwacht wordt. Hierbij komt ook het observerend leren kijken, de kinderen kijken om vervolgens de beweging na te doen en het bewegen zo te verbeteren. Ook wel **modellering** genoemd. Als de leerkracht hier dan voor een digitale video kiest, is hij/zij er zeker van dat het een voorbeeld is zonder fouten die bij een live demonstratie onvermijdelijk zijn (Kok & van der Kamp, Digitale video en (zelf)-modellering in de gymles, 2013). Bij modellering is het vooral bij jonge kinderen heel belangrijk dat er een aanvullende uitleg is over hetgeen belangrijk is van het voorbeeld. Want zij zijn niet in staat om alle informatie die ze gekregen hebben te verwerken (Kok & van der Kamp, digitale video en (zelf)modellering in de gymles, 2014).

Figuur 1: voorbeeld een digitaal leermiddel

Figuur 2: voorbeeld een digitaal leermiddel

Op de voorgaande pagina kan u foto's terugvinden over hoe ik in mijn zelfstandig project het digitaal leren heb toegepast. Er werd aan de kleuters een filmpje getoond waaruit zij konden opmaken wat ze moesten doen bij de oefening. Vervolgens voerden zij zonder een verdere instructie van de juffrouw de oefening uit. Er werd wel bijgestuurd of begeleid door de juf als dit nodig was.

Binnen een onderzoek dat na ging welk leermiddel het meest aanslaat bij kinderen, hebben ze 2 controlegroepen telkens met digitale leermiddelen als met papieren leermiddelen bewegingen laten uitvoeren. Uit dit onderzoek blijkt dat de kinderen die een activiteit leerden via digitale leermiddelen beter scoorden dan kinderen die een activiteit leerden via statische beelden. De belangrijkste reden hiervan was dat een bewegend beeld duidelijker en aantrekkelijker is dan een statisch beeld (Mariany, leermiddelen en coöperatief leren, 2011). Ook het onderzoek van Jonassen en Reeyes (1996) besluit dat visuele en auditieve multimedia de leerlingen meer stimuleert waardoor zij gemakkelijker hun aandacht erbij kunnen houden tijdens het bewegen. Omdat ze door het gebruik van ICT meer betrokken zijn.

De kinderen zijn aandachtiger als de informatie een vorm van beeld en geluid bevat (Mariany, leermiddelen en coöperatief leren, 2011).

Dit slaat terug op de definitie van het **multimediaal leren**. Dat wil zeggen dat de kinderen leren aan de hand van klank en beeld samen.

Ook Kok en Van der Kamp (2013) besluiten aan de hand van hun studie dat digitale middelen ervoor kunnen zorgen dat kinderen beter bewegen en hun eigen effectiviteitsverwachting vergroot (Kok & van der Kamp, Digitale video en (zelf)-modellering in de gymles, 2013).

Zo kan de iPad gebruikt worden als een digitaal leermiddel door multimediale instructievideo's op de iPad te voorzien. Deze video's moeten door de kinderen bekeken worden zodat zij weten wat ze moeten doen.

Er dient wel rekening gehouden te worden met een aantal belangrijke aspecten die ervoor zorgen dat de multimediale instructies aangepast zijn aan het niveau van de kinderen zoals:

- De digitale instructie moet kort zijn, zodat deze niet ten koste gaat van kostbare beweegtijd van kinderen.
- Filmbeelden gaan boven tekst vanwege de focus van kinderen.
- De volgorde van informatie is zeer bepalend voor het begrijpen van de instructie (Consten, van Driel, & Walinga, 2014).

Bij het maken van de instructiefilmpjes voor mijn lessen heb ik met deze puntjes ook rekening gehouden. Dit vind je terug in het praktijkgedeelte onder punt 8.1.

7.2.1.2 Van een leerkracht-gestuurde naar een kind-gestuurde werkvorm door middel van digitale leermiddelen

Vroeger werd er vooral in het bewegingsonderwijs de leerkracht-gestuurde werkvorm gehanteerd. Hier was het de leerkracht die al de taken doorheen de les op zich nam zoals de instructie, de demonstratie, de organisatie, ...

Maar door digitale leermiddelen te gebruiken verandert de leerkracht-gestuurde werkvorm eerder naar de kind-gestuurde werkvorm. Hierbij is het niet de leerkracht die alles aangeeft wat de kinderen moeten doen, maar zijn het de kinderen die zelf ontdekken wat ze moeten doen (Vandebroek, 2014-2015).

Dit slaat ook allemaal terug op de visie van het **sociaal constructivisme**. Volgens deze visie, leert het kind gemakkelijker wanneer het met gelijken moet samenwerken. Zowel op persoonsgebonden vlak en motorisch vlak werkt het stimulerend als de kinderen mogen samenwerken met elkaar.

Doordat ze met elkaar over de leerstof praten verwerven ze nieuwe kennis wat leidt tot **coöperatief leren** (Vandebroek, 2014-2015).

In mijn lessen heb ik ook geprobeerd om het samenwerken naar voor te laten komen. Ik heb dit vooral toegepast in bepaalde oefeningen die ik aan bod heb laten komen.

In het praktijkgedeelte onder punt 8.4.2, reflectie op mijn lessen, wordt er aangehaald waar het samenwerken wordt toegepast.

7.2.2 De iPad voor videofeedback

De iPad kan ook gebruikt worden tijdens een feedbackmoment. Het feedbackmoment dient ervoor om de kinderen hun eigen prestatie te laten zien en hier feedback bij te geven. Er wordt dan kort besproken wat goed was en wat er eventueel nog beter kan. Videofeedback wordt vooral gebruikt bij het aanleren van nieuwe bewegingsvaardigheden.

7.2.2.1 3 soorten van videofeedback (Kok & van der Kamp, Digitale video en (zelf)-modellering in de gymles, 2013)

- **Zelfobservatie** = bij deze feedbackvideo ziet het kind zowel de geslaagde prestatie als de minder geslaagde prestaties terug.
- **Zelfmodellering** = bij deze feedbackvideo ziet het kind enkel de geslaagde prestatie terug.
- **Feedforward modellering** = hier wordt het beeldmateriaal zo bewerkt dat het kind zichzelf ziet bewegen maar net iets beter dan het al doet.

7.2.2.2 Voor- en nadelen van videofeedback

Het heeft een positief effect op de eigen effectiviteitsverwachting als de kinderen hun eigen prestaties terugzien. Ze gaan niet enkel beter bewegen maar ook gewoon meer in zichzelf geloven doordat ze hun goede prestaties kunnen bekijken.

Videofeedback kan een nadeel zijn als er te veel informatie wordt aangehaald, wat ervoor kan zorgen dat het kind overstelpt wordt. Het kan wel voorkomen worden door enkel bepaalde dingen aan te halen bij het bespreken van de prestaties (Kok & van der Kamp, Digitale video en (zelf)-modellering in de gymles, 2013).

7.2.3 De iPad als hulpmiddel

De iPad is niet alleen prestatiebevorderend door de instructie- en feedbackmogelijkheden, maar je kan de iPad ook perfect gebruiken als **lesondersteunend middel**.

- Enerzijds zijn er Apps die gebruikt kunnen worden bij kleuters en die ervoor zorgen dat de leerkracht meer tijd heeft voor het aanbieden van individuele leerhulp. Een voorbeeld hiervan is de App Scoreboard en de Timer.
- Anderzijds zijn er Apps die een bepaalde structuur brengen in de les.
 - o Een voorbeeld hiervan is de Team Shake, een App die aan de hand van de namenlijst zelf groepen indeelt.
 - o Een ander voorbeeld is dat zodra de kinderen binnen komen in de sporthal, zet de leerkracht de muziek op. Als de muziek stopt moeten de kinderen klaar zijn met het omkleden en moeten ze allemaal op de bank in de zaal zitten (Kockman & Siemerink, 2014).

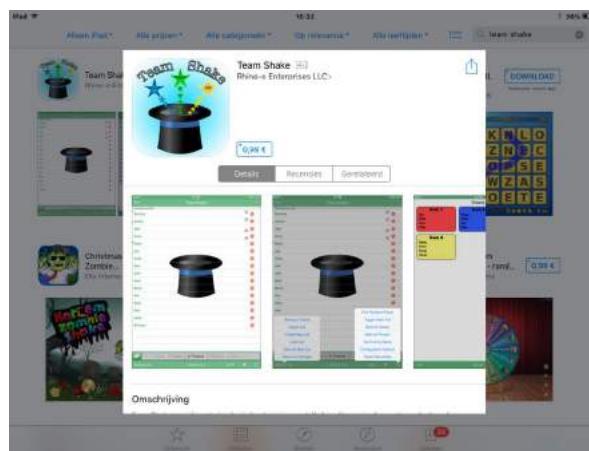
Er zijn ook nog een aantal bijkomende Apps op de iPad die een ondersteunende functie krijgen tijdens een bepaalde oefening. Maar dit zijn Apps die gebruikt worden tijdens lessen LO voor oudere kinderen en niet toepasbaar zijn bij de kleuters. Deze Apps worden verder niet besproken.

Figuur 3: de App Scoreboard

Figuur 4: de App Time

Figuur 5: de App Team Shake

7.2.4 De iPad voor administratieve taken (Hendriks, 2011)

De iPad kan ook gebruikt worden door de leerkracht LO op het gebied van zijn administratieve taken. Zo kan de leerkracht de iPad op verschillende manieren gebruiken:

- Leerling-gegevens op te vragen,
- Aanpassingen en aanvullingen te maken zoals zijn observaties per les,
- Behaalde cijfers in te geven als er een test wordt afgelegd,
- Aanwezigheden aan te duiden,
- Aantekeningen te maken tijdens een les,
- De vooruitgang van de leerlingen bij te houden,
- ...

Deze aspecten zorgen ervoor dat er toch potentieel zit in het gebruik van een iPad binnen het bewegingsonderwijs. Doordat de iPad zo klein en gemakkelijk te hanteren is, maakt dat het ook aangenamer mee te nemen is in plaats van een pc of laptop.

De iPad zorgt er dus voor dat niet alles meer in een map of losse blaadjes moet genoteerd worden. Aan de hand van de iPad zijn alle gegevens die je nodig hebt, gemakkelijk beschikbaar en aanpasbaar. Op de volgende pagina vindt u Apps die u hiervoor kan gebruiken.

Figuur 6: App Pages

Figuur 7: App Numbers

Hierboven ziet u twee voorbeelden van Apps die het gebruik van een iPad binnen de LO-lessen voor een leerkracht kunnen vergemakkelijken.

Pages en Numbers zijn respectievelijk Excel en Word van Apple. Deze twee Apps zijn handig om te gebruiken als het aankomt op de administratieve taken van de leerkracht LO.

Pages is een App waarmee je gemakkelijk een document kan opmaken en je zo bijvoorbeeld observaties in kan noteren. Het document wordt automatisch opgeslagen en bijgehouden op de iPad zolang je het zelf niet verwijdert.

Numbers is een App waarmee je gemakkelijk werkbladen kan aanmaken waarin je dan verschillende dingen kan aanduiden zoals klaslijsten op te maken en zo de aanwezigheden aan te duiden, punten in te geven, ... Ook met deze App is het mogelijk om observatielijsten op te maken.

7.3 De oefeningen/onderwerpen

Uit mijn literatuurstudie heb ik niet veel kunnen bijleren in verband met de oefeningen die je het best kan aanbrengen tijdens een les LO met de iPad. Maar dit is wel iets dat ik zelf ga onderzoeken tijdens mijn praktijkdeel.

Ik heb in de lessen die ik heb uitgetoetst verschillende vaardigheden en werkvormen aangehaald om te zien wat er haalbaar en niet haalbaar is tijdens een les met de iPad. In het praktijkgedeelte worden de oefeningen en werkvormen die er gebruikt zijn in de lessen uitgebreid besproken.

Op de volgende pagina vindt u een tabel met de lesonderwerpen die aangehaald worden in het leerplan lichamelijke opvoeding van het gemeenschapsonderwijs (<http://pro.g-o.be>). Aan de hand van de tabel kan je zien welke lesonderwerpen volgens mij haalbaar en niet haalbaar zijn. Deze tabel heb ik kunnen opmaken aan de hand van de selectie van mijn oefeningen.

In het praktijkgedeelte onder punt 8.3 en 8.4 kan u meer uitleg vinden over de manier waarop ik de vaardigheden heb toegepast en de haalbaarheid van deze oefeningen.

De lesonderwerpen uit het leerplan	Lesonderwerpen die ik zelf heb toegepast	Lesonderwerpen die volgens mij haalbaar zijn	Lesonderwerpen die volgens mij niet haalbaar zijn
1) Natuurlijke basisbewegingen			
Stappen en lopen	X	X	
Sluipen en kruipen	X	X	
Klauteren en klimmen	X	X	
Balanceren: - Balanceren - Rijden/glijden	X	X X	
Springen en landen: - Loopsprongen - Vrije sprongen - Hoog- en verspringen - Steunsprongen - Touwtjespringen	X	X X X X X	
Zwaaien: - Hangen - Schommelen - Slingeren	X	X	X X
Roteren	X	X	
Omgekeerde houdingen			X
2) Bewegen bij sport en spel			
Rollen	X	X	
Werpen en vangen	X	X	
Slaan	X	X	
Trappen		X	
Dribbelen en drijven	X	X	
Heffen en dragen		X	
Trekken en duwen		X	
Lijn- en terugslagspelen			X
Trefspelen			X
Doelspelen			X
Loop- en tikspelen	X	X	
Stoeispelen	X	X	
zintuigspelen			X

7.4 De organisatie

7.4.1 Hoe begin je eraan als leerkracht LO?

Om een les met iPads te geven moet er eerst over een aantal dingen nagedacht worden. Zonder degelijk voorbereidend werk, is de kans groot dat er iets mis zal lopen in de organisatie.

Voor een leerkracht LO komt er bij het organiseren van zo een les, toch heel wat kijken. Het is toch belangrijk dat de leerkracht de nodige ICT-kennis en vaardigheden bezit om met iPads te gaan werken in de LO-les (Hendriks, 2011).

Het gebruik van digitale beelden kost soms veel tijd en aandacht van de leerkracht LO. Om een les LO te geven moet de leerkracht een aantal stappen doorlopen:

- 1) Eerst moeten de oefeningen geselecteerd worden voor de werkposten
- 2) Dan moet je duidelijke filmpjes maken van de oefeningen die als instructie gebruikt worden
- 3) Vervolgens moet de tekst ingesproken worden die daarna gekoppeld wordt aan het filmpje.
- 4) Voorzie de iPads en plaats op elke iPad 1 filmpje voor iedere werkpost.
- 5) Voor de les begint zet je het nodige materiaal klaar en leg je de iPads bij de juiste werkpost. (Zeker bij kleuters omdat er anders te veel beweegtijd verloren gaat en ze meteen aan de slag kunnen)
- 6) Probeer de iPad ergens op te leggen zodat deze niet op de grond ligt en de kleuters de iPad zien staan of liggen. (Bv een bank, een stoel, ...)

In het praktijkgedeelte vindt u onder punt 8.1, de tips over het maken van de filmpjes en hoe u ze gemakkelijk op een iPad plaatst.

7.4.2 Wat heb je allemaal nodig en waar moet je rekening mee houden?

Om de iPad te gebruiken in het bewegingsonderwijs moet je er zeker van zijn dat je iPads ter beschikking hebt. Er zijn steeds meer en meer scholen die iPads hebben maar niet elke school heeft het nodige materiaal om deze lessen te geven. Het nadeel is dat het natuurlijk niet goedkoop is om iPads aan te schaffen. En als je de iPad wil gebruiken als digitaal leermiddel, feedbackmoment of hulpmiddel, is 1 iPad niet voldoende waardoor het natuurlijk een dure bedoening wordt.

Het is ook belangrijk dat je bescherming voorziet rond de iPad als deze gebruikt wordt bij kinderen en al zeker in een turnzaal. Het is handig als er beschermhoezen voorzien worden die ook omgevormd kunnen worden tot een steun (Hendriks, 2011). Dit maakt het bekijken van instructies of bijvoorbeeld het gebruik van een scorebord gemakkelijker.

Hieronder vindt u voorbeelden van gadgets terug die het gebruik van iPads in de LO-les gemakkelijker en veiliger maken voor de kinderen:

- Een beschermhoes (speciaal voor kinderen):
https://www.abcstore.nl/webshop/telefoon--tablet-accessoires/cases--hoesjes/detail/6344/kids-proof-cover-ipad-2-3-4-hoes-voor-kinderen-blauw-foam-kids-proof-case.html?gclid=Cj0KEQjw4J-6BRD3h_KloqijwvkBEiQAfcPiBRUvyOUrf0tAG6wNiqleEF8fBuMZFm836hmvTygWRogaAITv8P8HAQ

- Een staander: https://www.mobilemango.be/griffin-xx39998-survivor-standaard-ipad-air-black?gclid=Cj0KEQjw4J-6BRD3h_KloqijwvkBEiQAfcPiBUOjOKKc4eJMFmd90brTUX4XC3bSDSnYi5lnPQ2CnG4aAjMd8P8HAQ

- Een staander + houder: http://www.bax-shop.be/nl/konig-meyer-19774-standaard-en-houder-voor-ipad-air-1?gclid=Cj0KEQjw4J-6BRD3h_KloqijwvkBEiQAfcPiBVzOEqZV8crccCEihims7ZbErpk5m3pr4ZccX4fejEsaAIFq8P8HAQ

Het is belangrijk dat het bekijken van de filmpjes op een aangename manier verloopt zodat de kleuters weten wat er verwacht wordt. De filmpjes moeten duidelijk zijn voor de kinderen. Daarom moet er bij het maken van de instructiefilmpjes rekening gehouden worden met een aantal aandachtspunten: (Vandebroek, 2014-2015)

- Zorg ervoor dat je beeld goed is opgevuld met de oefening waarover het gaat
- Probeer te kiezen voor een loodrechte invalshoek op de persoon die de demonstratie geeft op het filmpje
- Zorg dat je filmpje zo duidelijk mogelijk is door rekening te houden met de lichtinval en scherpte van je beeld
- Probeer zo weinig mogelijk ander materiaal, voorwerpen op je filmpje te zien die de kinderen kunnen afleiden
- Het beeldmateriaal mag niet overheersen zodanig dat ze het merendeel van de tijd nog actief bezig kunnen zijn.

Met deze tips heb ik bij het maken van de filmpjes voor mijn lessen die ikzelf gegeven heb ook rekening proberen te houden.

Verdere uitleg hierover vindt u terug in mijn praktijkdeel bij punt 8.1.

7.5 De rol van de leerkracht

Het belangrijkste element in het toepassen van de iPads is dat de leerkracht hier volledig achter staat en een beetje ICT-minded is. Aangezien het gebruik van iPads in de LO-lessen heel wat tijd vergt is dit toch wel heel belangrijk.

Wanneer er iPads aan te pas komen in het bewegingsonderwijs verandert er niet enkel de manier van werken maar ook de rol van de leerkracht binnen de lessen LO.

De leerkracht moet voor het nodige beeldmateriaal zorgen nog voor de lessen starten. De iPads moeten gebruiksklaar zijn voor de kinderen zodat zij meteen aan de slag kunnen zodra de les bezig is. Eenmaal de les bezig is, verandert de rol van de leerkracht van leerkracht-gestuurde werkvorm naar een kind-gestuurde werkvorm. De leerkracht krijgt zo een meer coachende rol binnen de lessen (Schutte, 2014).

Het is niet meer de taak van de leerkracht om de instructies te geven want die worden gegeven aan de hand van de video's op de iPads. Wat wel belangrijk is, is dat de leerkracht de kinderen begeleidt en eventueel bijstuurt nadat ze de instructievideo bekeken hebben.

Het kan zijn dat de kinderen fouten maken tijdens het uitvoeren waardoor de leerkracht dan moet ingrijpen. Doordat de iPad de meeste taken overneemt, heeft de leerkracht ook meer tijd om de kinderen te observeren tijdens het bewegen.

Voor de kinderen is het ook belangrijk dat de leerkracht hen aanmoedigt tijdens het oefenen. Het verwoorden van de oefening nadat ze de video bekeken hebben, heeft ook een positieve invloed op kinderen tot 7 jaar (Kok & van der Kamp, Digitale video en (zelf)-modellering in de gymles, 2013).

7.6 De leerplannen van Lichamelijke Opvoeding en Media (mv)

7.6.1 Het leerplan GO!

Zowel in het leerplan van LO 2015/6 als in het nieuwe leerplan Media dat vanaf het academiejaar 2016-2017 toegepast zal worden, zijn er doelen terug te vinden over de integratie van ICT in de lessen LO.

In beide leerplannen wordt er vermeld op welke manier je ICT kan toepassen tijdens een LO-les. Aangezien de leerplannen telkens gelden voor het basisonderwijs, is dit dus ook toe te passen bij de kleuters.

In het leerplan LO GO! BaO vond ik volgende informatie met betrekking tot ICT in de lessen LO:

FUNDamental 7: de samenhang met andere leergebieden bewaken

Bewegingsopvoeding leent zich bovendien voor de realisatie van **leergebiedoverschrijdende eindtermen** sociale vaardigheden en leren leren. Het koppelt leren (bewegen) aan verantwoordelijkheid, samenwerking, zelfkennis, spelen, beleven, reflecteren, plannen ... Ook leergebiedoverschrijdende eindtermen ICT kunnen gerealiseerd worden (bijvoorbeeld wanneer bij het reflecteren op beweging gebruik wordt gemaakt van opnames of wanneer oefeninstructie voor groepjes gedifferentieerd via tablet wordt aangeboden).

Figuur 8: uit Leerplan GO! LO 2015/6

In het leerplan Media GO! BaO vond ik volgende informatie met betrekking tot ICT in de lessen LO

5.7. Media in lichamelijke opvoeding

Bij lichamelijke opvoeding kan de leerkracht media inzetten bij de activiteiten.
Bijvoorbeeld: bewegingsschema's tonen, bepaalde bewegingen bestuderen in filmfragmenten ...

Ook bij reflectie op beweging betekenen media een meerwaarde, via opnames, via film, via bewegingsschema's ...

Figuur 9: uit Leerplan GO! Media 2016-2017

Specifieke doelen voor het gebruik van media in de LO-les staan in beide leerplannen niet vermeld. Maar het is wel mogelijk om doelen uit het leerplan media te kiezen die gekoppeld kunnen worden aan het gebruik van ICT-tools in de lessen LO.

Zo kan je bijvoorbeeld doelen selecteren die gaan over het hanteren van ICT-middelen.

Hieronder vindt u voorbeelden van doelen terug uit het leerplan GO! Media die bruikbaar zijn:

Media - 7.1.1 Toestellen, materialen en software op een zorgzame manier hanteren (OD: MV 6.1; ET: MV 6.1, ICT 1) pagina 15*

Media - 7.1.2 Bereid zijn om media te gebruiken bij het leren (OD: MV 6.2 - 6.3; ET: MV 6.3 - 6.4*) pagina 15*

*Media - 7.2.6 Aandachtig luisteren en/of kijken naar voor hen bestemde **boodschappen** en de betekenis ervan begrijpen. (OD: MV 5.1 - 5.4, NED 1.1 – 1.5; ET: NED 1.1 – 1.4 – 3.1 – 3.3) pagina 17*

7.6.2 Het leerplan OVSG

In het leerplan LO OVSG vond ik geen informatie met betrekking tot ICT in de lessen LO. Verder vond ik ook geen specifieke doelen die gericht zijn op het gebruik van iPads in de LO-les maar heb ik wel doelen uit het leerplan van media en het doelenboek voor kleuters gevonden die gebruikt kunnen worden:

MV MED MO-4.2: de kinderen kunnen mediaproducten aandachtig bekijken en/of beluisteren

Doelenboek kleuters:

DB MV MED MO 01.02: audiovisuele boodschappen die voor hen bestemd zijn, begrijpen

DB MV MED MO 04.01: bewust luisteren en kijken naar allerlei mediaproducten: tekeningen, films, CD, computer

7.6.3 Het leerplan VSKO (vkvBaO)

In het leerplan van Media vond ik volgende informatie met betrekking tot ICT in de lessen LO:

<i>Werken aan mediageletterdheid in bewegingsopvoeding</i>	Met betrekking tot geletterdheid: <ul style="list-style-type: none">- De leerlingen voeren bewegingsopdrachten uit vanuit verbale opdrachten en/of visuele voorstellingen (symbolen, pictogrammen, kijkwijzers, foto's) en demonstreren deze aan medeleerlingen. (MC 4.2)
--	--

Figuur 10: uit Leerplan VSKO Media

Er staan in de leerplannen van LO en Media ook geen specifieke doelen rond het werken met ICT-tools binnen de LO-les. Maar ik heb wel een aantal doelen geselecteerd die je kan vinden in het leerplan media en kan gebruiken als je wilt werken met iPads:

*ME G 1.12: genoeg (plezier) beleven aan de omgang met media (OD 6.2, 6.5; ET*6.3, ICT ET 1)*

ME I 3.4: voor hen bedoelde mediamiddel op een verantwoorde en veilige manier gebruiken (ICT ET 2)

ME I 3.6: zorg dragen voor de eigen en andermans mediamiddelen (ICT ET 2)

7.6.4 Ontwikkelingsdoelen

Ik heb tijdens mijn literatuurstudie de ontwikkelingsdoelen voor het kleuteronderwijs ook bekeken maar deze doelen vallen niet binnen mijn onderzoek. Zowel de doelen van Lichamelijke Opvoeding als Media zijn eigenlijk niet geschikt om te gebruiken voor een les LO met iPads.

7.6.5 Conclusie vanuit de leerplannen

Na het bekijken van de verschillende leerplannen ben ik eerlijk gezegd niet veel wijzer geworden over het gebruik van iPads binnen de lessen LO. Er wordt in een aantal leerplannen wel kort iets aangehaald over het inzetten van ICT-tools in de lessen LO maar verder heb ik geen bruikbare informatie uit deze leerplannen kunnen halen.

Er staan in de leerplannen ook geen specifieke doelen die inspelen op het gebruik van iPads in de LO-les.

8 Hoe heb ik het aangepakt in de praktijk?

Zoals er in de theorie een aantal keren vermeld is, is het niet eenvoudig om de iPad te integreren in de lessen LO. Er zijn een aantal aspecten waarbij je rekening moet houden. Ik heb er voor gekozen om de iPad te gebruiken als instructiemiddel binnen mijn LO-lessen tijdens mijn uitgroei stage. Ik heb 5 weken lang de iPads gebruikt waarop een filmpjes stonden. Deze filmpjes werden telkens eerst door de kleuters bekeken, zodat ze wisten welke oefeningen ze dienden uit te voeren bij de werkposten die ik had opgesteld. Ik heb voor deze werkvorm gekozen omdat dit het meest toepasbaar is bij de kleuters van een derde kleuterklas. Aan de hand van literatuurstudie heb ik gemerkt dat de andere werkvormen die je kan aanbrengen met de iPad, meer aansluiten bij het lager- en secundair onderwijs.

In de volgende puntjes, ga ik overlopen hoe ik mijn praktijkonderzoek hebt aangepakt en hoe dit is verlopen.

8.1 De voorbereiding en organisatie van de lessen

8.1.1 De ruimte

Uit ervaring weet ik dat als je met de iPads wilt werken, het gemakkelijker is als je een grote ruimte hebt. Zo hebben de kleuters ook meer plaats om te bewegen en kan je meer ruimte voorzien voor de verschillende oefeningen die aan bod komen in je les. Aangezien de kleuters op mijn stageschool wegens verbouwingen moeten turnen in een tijdelijke ruimte die niet zo heel erg groot is, had ik dankzij de turnjuf van mijn stageklas de mogelijkheid om de lessen in de turnzaal van de lager school te geven.

Hierdoor had ik een grotere ruimte waar veel meer materiaal ter beschikking was.

8.1.2 Het materiaal

Voor ik aan mijn lessen begon, ben ik eerst foto's gaan maken van het materiaal en de ruimte waarin ik de lessen moest geven. Zo had ik een beter beeld van het materiaal dat ter beschikking was en wist ik meteen of ik het juiste materiaal had voor de oefeningen die ik in mijn lessen wou aanbrengen.

8.1.3 De keuze van de oefeningen

Nadien ben ik op zoek gegaan naar oefeningen, ik heb hiervoor ook in verschillende boeken en op sites gezocht naar leuke ideeën. Zodra ik genoeg oefeningen gevonden had, heb ik deze verdeeld over de lessen die ik moest geven.

Bij het verdelen van de oefeningen heb ik rekening gehouden met twee aspecten.:

- Het verdelen van het materiaal voor de oefeningen
- De ruimte die ik nodig had voor iedere oefening in mijn les
- Zijn de oefening haalbaar aan de hand van een instructie via de iPad

Dit was belangrijk omdat ik voor sommige oefening meer materiaal en ruimte nodig had als voor andere oefeningen.

Daarom heb ik iedere oefening waar veel materiaal aan te pas kwam eerst uitgetekend op papier zodat ik wist welk materiaal ik nodig had voor iedere oefening en hoeveel ruimte de oefening in beslag zou nemen.

Daarna heb ik de oefeningen verdeeld over de lessen en heb ik van iedere les een grondplan gemaakt.

Deze grondplannen maakten het iets gemakkelijker bij het maken van de filmpjes omdat ik zo de oefeningen sneller kon opstellen.

Ik moest er ook voor zorgen dat de oefeningen die ik gekozen had, duidelijk waren aan de hand van de instructies via de iPad.

8.1.4 De oefeningen filmen

Voor het maken van de filmpjes, ben ik op verschillende momenten naar mijn stageschool gegaan. Ik heb hiervoor ook eerst contact opgenomen met de turnjuf om te vragen wanneer de turnzaal vrij was. Het maken van de filmpjes heeft me toch meer tijd gekost dan ik eerst gedacht had.

Het is ook belangrijk dat je rekening houdt met de tips die ik vermeld heb in mijn theoretisch gedeelte. Bij het maken van mijn filmpjes was het niet altijd even gemakkelijk om de tips toe te passen. Als er een filmpje gemaakt werd, zorgde ik er steeds voor dat er geen ander materiaal van de andere oefeningen te zien was. Om de juiste invalshoek en lichtinval te creëren op mijn filmpjes ben ik eerst op verschillende plaatsen gaan staan en dan uiteindelijk de beste plaats gekozen. Ik heb soms ook gebruik gemaakt van afscheidingswanden die ik voor de ramen kon plaatsen zodat er minder licht binnen kwam, of zodat je kinderen op de speelplaats niet zag lopen als ik naar het raam toe moest filmen. Om ervoor te zorgen dat mijn beeldscherm altijd goed was opgevuld, werd de camera of iPad zo dicht mogelijk bij de oefening geplaatst maar met de nodige aandacht dat toch de hele oefening zichtbaar bleef.

Bij de meeste filmpjes werd ik gefilmd door iemand anders maar als ik alleen was, heb ik de plint of een ander verhoog gebruikt waar ik mijn camera of iPad op plaatste om mezelf te kunnen filmen. Deze manier heb ik ook moeten toegepast als we met 2 personen een oefeningen moesten uitvoeren. Omdat ik bij sommige oefeningen meerdere personen nodig had om de oefening uit te leggen, heb ik hiervoor leerlingen van de school ingeschakeld en dit tijdens een middagpauze gefilmd.

8.1.5 De filmpjes gebruiksklaar maken

Vooraleer ik de filmpjes op de iPad kon plaatsen, werden de meeste filmpjes wat bijgeknipt. Hiervoor heb ik het programma Windows Media Player gebruikt. Dit programma is heel gemakkelijk om een filmpje te bewerken.

Ik heb voor ieder filmpje ook een korte instructie ingesproken via de spraakrecorder van mijn laptop. Dit heb ik dan via Windows Media Player aan het filmpje gekoppeld. Als het filmpje dan werd afgespeeld zagen de kleuters niet enkel de uit te voeren oefening maar hoorde ze het ook.

8.1.6 De filmpjes op de iPads plaatsen

De gemakkelijkste manier om de filmpjes op de iPads te zetten is de App of de site van Dropbox. Dropbox is een gratis programma waarmee je gemakkelijk foto's, video's en documenten kan delen tussen computers of dergelijke apparaten. Je persoonlijke Dropbox map met daarin jouw bestanden, wordt gesynchroniseerd tussen alle apparaten waarop jij Dropbox installeert en inlogt via jouw account. Zo kunnen de bestanden die je er op plaats overal geopend of opgeslagen worden. Het enige nadeel is dat je wifi nodig hebt om je Dropbox te openen en bestanden te uploaden. Als je eenmaal je filmpjes vanuit je Dropbox hebt opgeslagen op een apparaat, kan je ze wel gewoon bekijken zonder dat je hier wifi voor nodig hebt.

Om de filmpjes op mijn laptop te krijgen heb ik de App van Dropbox op mijn iPad gedownload en vanop mijn iPad de filmpjes in mijn persoonlijke Dropbox geplaatst. Daarna heb ik de filmpjes opgeslagen vanuit mijn Dropbox op mijn laptop. De filmpjes die ik gemaakt had met mijn camera, kon ik gemakkelijk overzetten op mijn laptop door mijn memory-card in mijn laptop te steken en deze te kopiëren. Daarna heb ik al de filmpjes bewerkt, gebruiksklaar gemaakt en in mijn Dropbox geplaatst. Zo kon ik de filmpjes op eender welk apparaat bekijken. Ik downloadde de dag voor elke les telkens de 4 filmpjes vanuit Dropbox op de iPads. Op iedere iPad werd telkens 1 filmpje gedownload die de dag zelf dan bij de juiste werkpost gelegd werd. Nadat de les gegeven was, verwijderde ik de filmpjes op de iPads en downloadden ik de volgende 4 filmpjes vanuit Dropbox.

8.2 De rol van mezelf binnen de lessen

Tijdens het geven van de lessen met een iPad verandert, zoals ik in het theoretisch gedeelte ook al vermeld heb, de rol van de leerkracht vooral naar een begeleidende en bijsturende rol. Maar er dient toch rekening gehouden te worden met nog andere elementen bij de lessen met een iPad.

Zo moest ik voordat de les begon al het materiaal al op zijn plaats zetten zodat we meteen aan de slag konden zodra de kleuters hun turnpantoffels aan hadden.

Voor we begonnen met de werkposten liet ik de kleuters eerst verzamelen in het midden van de zaal. Enkel tijdens de eerste les heb ik kort uitgelegd wat de bedoeling is van de iPads en wat ze er mee moeten doen.

Daarna verdeelde ik de kleuters altijd in groepjes. Ik hield hierbij ook wel rekening met wie ik bij elkaar in de groep plaatste en wie niet zodat ik uiteindelijk heterogene groepjes kreeg. Zo probeerde ik er toch altijd voor te zorgen dat bijvoorbeeld de sterkste kleuters niet allemaal bij elkaar zaten maar dat ze verdeeld waren over de 4 groepjes. Hierdoor werd er in elke groep ook gewerkt aan de zelfstandigheid en het samenwerken kwam zo ook naar voor omdat de kleuters elkaar konden helpen als ze bijvoorbeeld iets niet goed konden. Het was voor de minder sterke kleuters soms ook goed als ze een voorbeeld hadden van een sterkere kleuters omdat ze na het filmpje te bekijken nog steeds fouten maakten.

Als het mogelijk was, verdeelde ik de groepjes ook steeds zodat het even groepjes waren wat het gemakkelijker maakte als de kleuters per 2 een oefening moesten doen.

Als de groepjes uiteindelijk gevormd waren, kreeg elk groepje een werkpost toegewezen. De kleuters mochten na het startsein van mij naar de instructiefilmpjes kijken op de iPad en daarna meteen aan de slag gaan.

Tijdens het kijken naar de filmpjes, merkte ik soms dat sommige kleuters niet aandachtig waren waardoor ik dan regelmatig heb moeten bijsturen om hun aandacht bij het filmpje te houden.

Tijdens het uitvoeren van de oefeningen probeerden ik zoveel mogelijk bij te sturen waar het nodig was. Als ik zag dat kleuters de oefeningen niet op de correcte manier uitvoerden, dan vroeg ik hun of het ook zo op het filmpje gedaan werd. Als ik merkte dat ze de oefening volledig fout uitvoerden spoorde ik hun aan om het filmpje nog een tweede keer te bekijken. Om door te schuiven gebruikte ik een trommel, zodra ik op de trommel sloeg moesten de kleuters de werkpost opruimen en in een rijtje gaan staan zodat ik kon zien wie er klaar was. Als al de groepjes in een rijtje stonden, liet ik de kleuters doorschuiven naar de volgende werkpost. Ik vond dit heel gemakkelijk en het was voor de kleuters ook altijd duidelijk wanneer ze moesten stoppen en opruimen.

Ik vind persoonlijk dat de lessen meestal heel goed verliepen en ik bij de meeste oefeningen niet echt heb moeten bijsturen.

In het deel van de reflectie van de lessen vindt u meer informatie terug over welke oefeningen er vlot en minder vlot verliepen.

Een belangrijk deel van de rol van de leerkracht is de kleuters duidelijk maken wat de regels en afspraken zijn tijdens de lessen met een iPad.

Ik heb hier vooral aandacht aan besteed tijdens de eerste les. Er waren een aantal afspraken die ik met kleuters gemaakt heb zodat ze wisten wat er van hun verwacht werd in verband met het gebruik van de iPad.

Ik heb de volgende afspraken met de kleuters gemaakt:

- De iPad dient enkel en alleen voor het bekijken van de filmpjes
- We lopen niet rond met de iPad in onze handen.
- De iPad blijft liggen op de plaats waar de juffrouw de iPad gelegd heeft

- We wachten met het bekijken van het filmpje zodra iedereen van je groepje rond de iPad zit.
- Je bekijkt eerst het filmpje volledig vooraleer je begint met de oefening
- Als je de trommel hoort, ruim je de werkpost zo snel mogelijk op en ga je in een rijtje staan tot iedereen klaarstaat.
- Pas als ik zeg dat je mag doorschuiven, ga je naar de volgende werkpost.

8.3 De oefeningen en de werkvormen in mijn lessen

De lesonderwerpen uit het leerplan	In welke les terug te vinden? (WP = werkpost)	Groeperingsvormen en werkvormen
1) Natuurlijke basisbewegingen		
Stappen en lopen	Les 1 – WP 4 Les 2 – WP 3	Individueel – verwerkt in een parcours Individueel – verwerkt in een parcours
Sluipen en kruipen	Les 3 – WP 3	Per 2
Klauteren en klimmen	Les 3 – WP 1 Les 4 – WP 2 Les 4 – WP 3 Les 5 – WP 3	Individueel – verwerkt in een omloop Individueel Individueel – verwerkt in een omloop Individueel
Balanceren: - Balanceren - Rijden/glijden	Les 1 – WP 4 Les 2 – WP 3 Les 3 – WP 3 X	Individueel – verwerkt in een omloop Individueel – verwerkt in een omloop Per 2 X
Springen en landen: - Loopsprongen - Vrije sprongen - Hoog- en verspringen - Steunsprongen - Touwtjespringen	X Les 7 – WP 1 X X Les 7 – WP 1 X	X Individueel – verwerkt in een omloop X X Individueel – verwerkt in een omloop X
Zwaaien: - Hangen - Schommelen - Slingeren	X X Les 6 – WP 1	X X Individueel – verwerkt in een omloop
Roteren	Les 4 – WP 3	Individueel – verwerkt in een omloop
Omgekeerde houdingen	X	X
2) Bewegen bij sport en spel		
Rollen	Les 2 – WP 2 Les 8 – WP 4	Per 2 Per 2
Werpen en vangen	Les 1 – WP 3 Les 2 – WP 2 Les 2 – WP 4 Les 3 – WP 2 Les 4 – WP 1 Les 6 – WP 3 Les 6 – WP 4 Les 7 – WP 4	Individueel Per 2 Individueel/ in groep Individueel/ in groep Individueel Individueel In groep Per 2
Slaan	Les 1 – WP 2	Individueel – een parcours
Trappen	X	X

Dribbelen en drijven	Les 2 – WP 1 Les 3 – WP 4	Individueel – een parcours Individueel – een parcours
Heffen en dragen	X	X
Trekken en duwen	X	x
Lijn- en terugslagspelen	X	X
Trefspelen	X	X
Doelspelen	X	X
Loop- en tikspelen	Les 4 – WP 4 Les 5 – WP 1 Les 5 – WP 2 Les 6 – WP 2 Les 7 – WP 2 Les 7 – WP 3	In groep In groep In groep In groep In groep In groep
Stoeispelen	Les 1 – WP 1 Les 5 – WP 4	Per 2 Per 2
Zintuigspelen		X

8.4 Reflectie op mijn praktijkonderzoek

8.4.1 De organisatie

Als ik eerlijk moet zijn kwam er toch meer bij kijken dan ik zelf gedacht had. Het maken van de filmpjes was zeer tijdrovend, dit had ik niet verwacht.

Maar als ik eenmaal de filmpjes gefilmd had, vond ik persoonlijk dat het vrij snel ging om de filmpjes gebruiksklaar te maken en op de iPads te voorzien. Het voordeel van de filmpjes is wel dat ik er een aantal kan hergebruiken waarvan ik het materiaal heb. Sommige filmpjes zullen niet meer bruikbaar zijn omwille van het materiaal dat er in de filmpjes gebruikt werd.

Bij de uitvoering van de lessen vond ik enkel het opzetten van het materiaal soms wat stressvol. De klas waaraan ik de lessen gaf hadden turnen op dinsdag het laatste lesuur en woensdag het eerste lesuur. Op dinsdag had ik telkens maar 10 minuten om heel het materiaal zo snel mogelijk op te zetten. 's Woensdags had ik meer tijd om het materiaal rustig te kunnen opzetten. Ik heb daarom na de eerste week sommige lessen van woensdag naar dinsdag verschoven en omgekeerd. Dit heb ik gedaan omdat er bij sommige lessen minder materiaal moest klaargezet worden en ik op dinsdag dan ook tijd genoeg had om alles op te bouwen. Op woensdag werden dan de lessen gegeven waarbij er iets meer moest klaargezet worden aangezien ik hier dan ook meer tijd voor had.

Nadat ik telkens al het materiaal had opgezet, werden de iPads ook al bij iedereen werkpost gelegd. Ik probeerde er altijd voor te zorgen dat de iPads op een veilige plaats lagen. Daarom plaatste ik de iPad meestal op een verhoog als dit mogelijk was zodat de iPads niet op de grond lagen. Ik hield er ook rekening mee dat de iPads wat verder dan de werkposten lagen zodat er geen materiaal in de buurt van de iPads kwam.

Tijdens mijn eerste les die ik gegeven heb aan de kleuters, heb ik voordat we begonnen uitgelegd wat de bedoeling was van de lessen met de iPads.

Eerst heb ik verteld hoe de kleuters aan de slag moesten gaan, daarna heb ik de afspraken gemaakt en de regels over het gebruik van de iPads met de kleuters besproken.

De kleuters waren allemaal heel enthousiast en wilden er meteen aan beginnen. Na de groepsverdeling gaf ik de kleuters een startsein zodat ze naar de iPad mochten gaan die bij hun werkpost hoorde.

Bij de meeste kleuters ging het kijken naar de iPad heel vlot en gingen ze nadat het filmpje gedaan was meteen aan de slag. Er waren soms wel een paar kleuters die meteen wilden beginnen aan de oefening nog voor ze naar het filmpje gekeken hadden. Het kijken zelf ging wel redelijk vlot, al moest ik de kleuters er wel op wijzen dat ze wat naar achter moesten gaan zodat al de kleuters het filmpje goed konden zien. Soms waren de kleuters met 6 kindjes in een groep dit maakte het wat moeilijker voor de kleuters om allemaal het filmpje goed te kunnen bekijken.

8.4.2 De lessen

8.4.2.1 Les 1: (bijlage 1)

De 4 werkposten:

- WP 1 → de bal van elkaar afnemen
- WP 2 → een parcours waar ze een ballon moeten hooghouden
- WP 3 → gooien met pittenzakjes naar verschillende doelen
- WP 4 → een parcours bewandelen terwijl je een frisbee met een balletje vasthoudt en je het niet laat vallen

Werkpost 1: hier heb ik wel wat moeten begeleiden nadat de kleuters het filmpje hadden bekeken, hoe ze zich per twee op moesten stellen. Ik heb ook een aantal keer aangehaald bij de verschillende groepjes dat de kleuters ook eens mochten veranderen van partner waar ze de oefening mee deden. De uitvoering van het spelletje verliep echter wel heel vlot en correct.

Werkpost 2: Hier heb ik sommige groepjes echt moeten begeleiden en aansporen om eens opnieuw naar het filmpje te kijken omdat ze de oefening niet deden zoals het hoorde. Ik merkte wel dat dit meestal was bij de minder sterke kleuters. Eenmaal ze het parcours goed hadden afgelegd verliep het de volgende rondes ook veel vlotter.

Werkpost 3: deze oefening verliep heel erg goed, ik heb bij 2 groepjes moeten bijsturen omdat ze telkens hun pittenzakje gingen halen in plaats van eerst al de pittenzakjes te gebruiken. Maar bij de uitvoering van de oefening heb ik de kleuters niet moeten bijsturen of begeleiden.

Werkpost 4: hier heb ik helemaal niet moeten bijsturen, de oefening was voor ieder groepje duidelijk na het bekijken van het instructiefilmpje op de iPad. Het lukte de kleuters ook vrij goed om het hele parcours af te leggen zonder dat ze het balletje lieten vallen.

8.4.2.2 Les 2: (bijlage 2)

Ik heb in het begin van deze les de uitleg niet meer opnieuw gedaan over de iPads om te zien wat de kleuters zouden doen nadat ik ze had opgedeeld in de groepjes.

De groepjes gingen vanzelf meteen naar de iPad die bij hun werkpost hoorden om te zien wat ze moesten doen. Ze wisten allemaal nog heel goed wat er van hen verwacht werd nadat ik ze had verdeeld over de verschillende werkposten.

Ik heb tijdens deze les ook gemerkt dat de kleuters ook in staat zijn om elkaar te helpen als een andere kleuter het wat moeilijker heeft. Hierdoor leren ze niet alleen met elkaar maar ook van elkaar.

De 4 werkposten:

- WP 1 → een hockey-parcours
- WP 2 → een tennisbal vangen met een kegel
- WP 3 → een parcours van banken
- WP 4 → kegels van banken en de plint gooien met tennisballen

Werkpost 1: deze werkpost verliep vlot. Sommige kleuters hadden het hier wat moeilijker mee maar ik merkte dat de kleuters elkaar ook bijstuurde als er iemand de oefening niet helemaal juist deed. Het drijven van het balletje met de stok ging voor de meeste kleuters heel erg goed.

Werkpost 2: hier heb ik toch regelmatig moeten bijsturen. Ondanks dat het filmpje duidelijk was dat je over het touw moest gooien, gooiden de kleuters er meestal onder door. Het vangen van het balletje met de kegels was ook niet voor iedere kleuter even gemakkelijk. Ik heb bij 2 groepjes moeten zeggen dat ze nog eens opnieuw naar het filmpje moesten kijken. Hierbij haalde ik ook aan dat ze goed dienden op te letten hoe je best gooit en hoe je de bal terug aan je vriendje moest geven. Nadat ik een groepje had bijgestuurd werd de oefening wel op een correcte manier uitgevoerd.

Werkpost 3: hier ging het ook heel erg goed, Het filmpje was voor de kleuters duidelijk en het was ook niet nodig om hier constant bij te sturen.

Werkpost 4: bij deze oefening heb ik ook niet moeten bijsturen, maar ik zou deze oefeningen aanpassen als ik dit nog eens zou toepassen. Ik zou de tennisballen veranderen in pittenzakjes of zachtere balletjes die minder hard wegstuiteren als er mee gegooid wordt.

8.4.2.3 Les 3: (bijlage 3)

Tijdens deze les kwam het samenwerken en het leren van elkaar ook naar voor. Bij twee werkposten moesten de kleuters ook echt samenwerken om de oefening tot een goed einde te brengen. Bij de ene oefening was het de hele groep die moest samenwerken om de kranten van het touw af te krijgen. Bij de andere oefening was het de bedoeling dat ze per twee werkten en dat de ene kleuter de andere kleuter hielp als de kegel van de rug viel zodat hij/zij daarna verder kon kruipen.

Het is soms voor sommige kleuters ook goed als hij/zij een andere kleuter de oefening eerst ziet doen waardoor hij/zij een beter beeld heeft van de oefening.

De 4 werkposten:

- WP 1 → klimmen met een pittenzakje in de hand en laat het pittenzakje in de juiste hoepel vallen van op het klimrek.
- WP 2 → kranten van het touw gooien met pittenzakjes
- WP 3 → met een kegel op je rug naar de overkant kruipen
- WP 4 → een dribbelparcours

Werkpost 1: er waren bij alle groepjes verschillende kleuters die in het begin de pittenzakjes van op het klimrek gewoon in eender welke hoepel lieten vallen. Nadat ik met hun het filmpje dan eens opnieuw bekeken had en hun vroeg wat ze fout hadden gedaan, besepte ze ook waar het mis gegaan was. Ze moesten klimmen tot ze boven de juiste kleur hingen om dan het pittenzakje in de juiste hoepel te laten vallen. Naderhand werd deze oefening uitgevoerd zoals het van de kleuters verwacht werd.

Werkpost 2: dit ging heel erg vlot en vonden de kleuter ook geweldig om te doen. De kleuters moesten hier samenwerken om de kranten van de touwen af te krijgen. Nadat ze een aantal kranten ervan af hadden gegooid hingen de kleuters de kranten zelf ook terug op ondanks het feit dat dit eigenlijk niet vermeld was.

Werkpost 3: hier moesten de kleuters ook samenwerken. De ene kleuter voerde de oefening uit en de andere kleuter zette de kegel telkens terug op de rug. Ik merkte wel dat er groepjes bij waren die er een snelheidswedstrijdje van maakte waardoor de essentie van de oefening verloren ging. Hier heb ik dan ook geregeld moeten bijsturen om duidelijk te maken dat het niet om ter snelst was maar wel om ter best.

Werkpost 4: hier zag je meteen welke kleuters er minder sterk waren. Er waren maar een aantal kleuters die zonder extra begeleiding het parcours juist afgelegd hadden vanaf de eerste keer. Voor andere kleuters was dit moeilijker. Bij 2 groepjes heb ik de oefening moeten tonen door de sterke kleuter het te laten voordoen. Eenmaal ze de oefening echt door hadden, verliep de oefening redelijk goed.

8.4.2.4 Les 4: (bijlage 4)

De les verliep bijna vlekkeloos. In deze les kwam er voor het eerst ook een oefening in voor waarbij de kleuters geen materiaal nodig hadden of er geen parcours/omloop dienden te volgen. Ik heb dit ook bewust gedaan om te zien of deze oefeningen waarbij de kleuters geen materiaal moeten gebruiken of een parcours/omloop moeten volgen, ook verwerkt kunnen worden in een les met iPads. De kleuters keken ook iedere keer heel aandachtig naar de filmpjes op de iPad.

De 4 werkposten:

- WP 1 → pittenzakjes over het touw gooien en proberen in een hoepel te gooien.
- WP 2 → door de hoepels klimmen op het klimrek
- WP 3 → een omloop met koprol en klimmen in verwerkt
- WP 4 → 1 2 3 piano

Werkpost 1: ging bij de meeste groepjes heel goed al heb ik een aantal keer moeten herhalen dat ze hier over het touw moesten gooien om zo in een pittenzakje in de hoepel te gooien.

Werkpost 2: ging perfect, de kleuters voerden de oefening exact uit zoals ik dit deed op het filmpje.

Werkpost 3: omdat er in deze oefening een koprol verwerkt was, heb ik me telkens bij de oefening gezet om te zien of de kleuters een koprol konden. Als ik van elk groepje de kleuters had gezien, ging ik langs bij de andere werkposten.

Werkpost 4: Dit was de eerste oefening waarbij er voor de kleuters geen materiaal opgesteld stond of gebruikt moest worden. Op de iPad stond een filmpje van kinderen die het spel speelde. Ik had bij dit filmpje ook geen extra instructie ingesproken. Dit was omdat ik gevraagd had aan de leerlingen die het spel speelde duidelijk 1-2-3 piano te roepen zodat de kleuters dit op het filmpje konden horen.

Het spel verliep eigenlijk heel erg vlot. Ondanks ik mijn twijfels had of dit zou lukken, is deze oefening vrij goed verlopen. Ik heb hier en daar wel wat moeten bijsturen maar veel minder als ik zelf verwacht had.

8.4.2.5 Les 5: (bijlage 5)

De 4 werkposten:

- WP 1 → vos kom uit je holletje
- WP 2 → staart-tikkertje
- WP 3 → een omloop rond klimmen en evenwicht
- WP 4 → boer let op je kippen

Ik vond deze les persoonlijk de les die quasi foutloos verliep en waarbij ik eigenlijk bijna niet heb moeten bijsturen. Zowel het bekijken van de filmpjes als het uitvoeren van de oefeningen ging heel goed. De kleuters waren bij al de 4 werkposten na het bekijken van de filmpjes onmiddellijk vertrokken met de oefening en voerden ze alle 4 telkens heel erg goed uit.

Werkpost 1 en 2: in deze les zaten er oefeningen zonder materiaal maar gingen beiden heel erg goed. De kleuters konden onderling telkens de rolverdeling met elkaar bespreken. Het verbaasde me vooral dat het staarttikkertje zo vlot ging bij de kleuters en er geen discussies ontstonden wie er de tikker was en wie niet. Ik moest wel af en toe eens bijsturen omdat er een aantal kleuters geregeld buiten het veld liepen ondanks er redelijk wat kegels waren geplaatst om dit aan te duiden. Ook bij het spel vos kom uit je holletje, konden de kleuters zelf op een correcte manier beslissen wie er begon als vos.

Werkpost 3: Hier verliep ook alles zonder problemen, bij de 4 groepjes waren alle kleuters meteen mee met de oefeningen en werd deze correct uitgevoerd.

Werkpost 4: hier moesten de kleuters weer per twee werken. Ik heb bij het uitvoeren van de oefeningen niet moeten bijsturen maar heb de kleuters weleens aangespoord om ook eens te wisselen met een ander vriendje zodat ze niet steeds met dezelfde kleuter de oefening uitvoerden.

8.4.2.6 Les 6: (bijlage 6)

De 4 werkposten:

- WP 1 → slingeren aan het touw en evenwichtsoefeningen
- WP 2 → tikkertje – om vrij te spelen door de benen kruipen
- WP 3 → pittenzakjes door hoepels gooien
- WP 4 → kegels van de bank gooien met pittenzakjes

Bij deze les verliepen de 4 werkposten allemaal naar wens.

Werkpost 1: moesten de kleuters werken met het touw, ik merkte dat de kleuters hier de neiging hadden om meteen te beginnen nog voor ze het filmpje bekeken hadden. Ik heb hier 3 groepjes attent moeten maken dat ze eerst het filmpje grondig dienden te bekijken. Maar de oefening verliep na het bekijken welk altijd heel erg goed.

Werkpost 2: dit was een oefening zonder materiaal waar de kleuters zelf de keuze maakten wie er de tikker was. Ook hier verliep dit weer zonder moeite. Ik moest de kleuters er wel soms op wijzen dat ze niet achter de kegels mochten lopen en dat ze binnen de kegels moesten blijven. Dit was voor sommige kleuters toch wat moeilijk. Hier kwam ook weer het samenwerken naar voor tijdens het spel van werkpost 2. De kleuters moesten elkaar bevrijden zodat ze terug mee konden spelen met het spelletje.

Werkpost 3 en 4: deze werkposten verliepen heel erg vlot. De kleuters hadden meteen de oefening door nadat ze het filmpje bekeken hadden en deden hier nauwelijks iets fout. Hier gebeurde het ook wel dat de kleuters telkens hun pittenzakje gingen halen ondanks er nog een hele hoop pittenzakjes in de hoepels lagen. Ook nadat ik dit gezegd had, hadden sommige kleuters nog de neiging om hun eigen pittenzakje te gaan halen.

8.4.2.7 Les 7: (bijlage 7)

In deze les kwamen er twee oefeningen voor waarbij de kleuters geen materiaal nodig hadden en er ook geen parcours/omloop in verwerkt was.

Bij deze les liep een van deze twee oefeningen volledig fout. Achteraf bekeken was dit geen oefening om uit te leggen aan de hand van een instructievideo omdat dit kort en bondig moet zijn. Dit spel had een duidelijke uitleg nodig van de leerkracht. Ik merkte dat ook de ruimte die ik ervoor voorzien had te klein was om het spel te spelen voor kleuters.

De andere twee werkposten waarbij er wel materiaal aan te pas kwam, verliepen goed.

De 4 werkposten:

- WP 1 → een omloop met steunspringen en een dieptesprong
- WP 2 → Chinese muur (tikspel)
- WP 3 → wolfje wolfje hoe laat is het?
- WP 4 → de bal over het touw gooien en laten stuiten in de hoepel achter het touw

Werkpost 1: dit ging bij de 3 groepjes heel goed. Het laatste groepje dat bij deze werkpost terecht kwam, heb ik opnieuw naar het filmpje moeten laten kijken omdat zij de oefening helemaal niet deden zoals het hoorde. Het was duidelijk dat zij niet aandachtig naar het filmpje gekeken hadden. Nadien ging de oefening bij dat groepje veel beter omdat ze dan echt hadden gekeken naar het filmpje.

Werkpost 2: dit spelletje ging helemaal de mist in. Het was voor de 4 groepjes heel erg moeilijk. Ik heb bij al de groepjes heel erg moeten bijsturen en begeleiden. Zelfs nadat ik de oefening met hun gespeeld had en duidelijk had uitgelegd ging dit nog steeds mis bij 2 groepjes. Deze oefening zou ik bij een volgende keer niet meer gebruiken als ik lessen geef met de iPad. De korte instructievideo op de iPad was niet duidelijk genoeg voor de kleuters om het spel volledig te begrijpen. Dit is een voorbeeld van een oefening waarbij het wel degelijk nodig is dat de leerkracht het spel echt uitlegt door een aantal kinderen het spel te laten spelen tijdens de uitleg. En ik merkte tijdens het spelletje ook dat je hier eigenlijk de volledige zaal best voor gebruikt. Bij deze oefening kwam ook wel het samenwerken naar voor omdat de tikkers samen moesten werken om al de andere kleuters aan te tikken.

Werkpost 3: ging het dan weer wel heel snel omdat de meeste kleuters dit spelletje ook kenden. Ook de rolverdeling ging bij de meeste groepjes redelijk vlot en zonder discussie. Bij ieder groepje kwamen al de kindjes aan de beurt om de wolf te zijn. Ondanks de meeste kleuters het spelletje kenden, was de iPad hier niet helemaal overbodig. De kleuters konden zonder het instructiefilmpje niet uitmaken wat er bij die werkpost moest gebeuren aangezien er geen materiaal was voorzien behalve kegels om het veld aan te duiden.

Werkpost 4: hier verliep het bij sommige groepjes ook iets minder vlot en deden ze de oefening niet zoals duidelijk te zien was op het filmpje. Ondanks ik in de instructie van het filmpje zei dat ze om de beurt 4 keer moesten gooien, waren er kleuters die bleven gooien in plaats van te wisselen met hun vriendje. Dit heb ik dan ook geregeld moeten herhalen.

8.4.2.8 Algemeen besluit over de oefeningen

Al bij al vond ik dat de lessen zonder noemenswaardige problemen verlopen zijn. De meeste oefeningen verliepen heel erg vlot. Zowel de oefeningen met materiaal als zonder materiaal werden goed uitgevoerd. Er was eigenlijk maar 1 oefening die ik niet meer zou aanhalen als ik zou werken met iPads. Ik denk dat voor deze oefeningen het gemakkelijker is als de juffrouw de oefening of het spel kan uitleggen door middel van verschillende kleuters het te laten voordoen tijdens de les zelf.

Bij andere oefeningen zou ik wel wat aanpassingen doen zodat de oefening iets vlotter en gemakkelijk kan verlopen en er minder moet bijgestuurd worden door leerkracht.

Persoonlijk vind ik dat het samenwerken in mijn lessen ook aan bod is gekomen niet enkel door oefeningen per twee te moeten doen. Maar ook het leren van elkaar, door naar elkaar te kijken kwam heel erg aan bod. Doordat de kleuters elkaar bezig zagen, zagen ze hoe de anderen de oefening uitvoerden en merkte ze zo ook op als er fouten gemaakt werden.

Ondanks de kleuters heel enthousiast waren tijdens mijn lessen, denk ik dat het gebruik van iPads op lange termijn voor de kleuters minder zal aanspreken omdat de manier van werken dan eentonig zal worden voor hen.

8.4.3 Mijn rol binnen de lessen met de iPad

Als ik terugblik op de lessen die ik gegeven heb, kan ik inderdaad bevestigen dat mijn rol binnen de lessen anders was dan bij andere lessen die ik tijdens verschillende stageperiodes heb gegeven.

Ik heb vooral bijgestuurd en begeleid tijdens de lessen. Bij de ene werkpost al meer als bij de andere. Ik merkte ook dat ik eigenlijk constant bezig was tijdens de lessen ondanks het mijn taak niet was om de kleuters uit te leggen wat de bedoeling was.

Mijn taak begon al voordat de kleuters in de zaal waren doordat ik het materiaal moest klaarzetten in de zaal. Als de kleuters dan in de zaal waren heb ik ze in groepjes moeten verdelen en daarna begon vooral mijn coachende rol.

Ik was constant aan het observeren waar het goed ging, waar ik moest gaan bijsturen en heb de kleuters constant aangemoedigd bij het uitvoeren van de oefeningen.

Ondanks dat de leerkracht-gestuurde werkvorm verandert naar een kind-gestuurde werkvorm, vermindert het 'werk' tijdens een les LO niet. De leerkracht speelt nog steeds een zeer belangrijke rol binnen de lessen met een iPad. Hij/zij zal ervoor zorgen of de lessen op een goede manier verlopen.

9 Conclusie en discussie

De vraag die ik me stelde voordat ik aan heel mijn onderzoek begon, was 'kan de iPad een meerwaarde zijn binnen de lessen LO van een derde kleuterklas?'.

Aan de hand van mijn literatuurstudie en praktijkgedeelte ben ik tot een persoonlijke conclusie gekomen.

Ikzelf vind dat de iPad toch geen echte meerwaarde biedt aan de lessen LO en dat het er niet voor zorgt dat de kleuters nog meer bewegen dan in een LO-les zonder iPads. Dit wil niet zeggen dat de iPad totaal niet gebruikt kan of moet worden in de lessen. Want het enthousiasme van de kleuters over het gebruik van de iPads in de lessen was dan wel weer enorm groot. De kleuters vonden het geweldig om met een iPad aan de slag te gaan tijdens een LO-les. Ze vroegen iedere keer opnieuw of we weer met de iPads gingen bewegen. Het is toch ook belangrijk dat de leerkracht achter heel het ICT-gebeuren staat aangezien er voor de leerkracht toch heel wat bij komt kijken.

Ik raad het gebruik van de iPads aan om een keer voor een innovatie te zorgen binnen de LO-lessen zodat het voor kleuters ook uitdagend blijft. Het voordeel is dat bijna alle werkvormen en oefeningen toegepast kunnen worden aan de hand van een instructie-video. Ondanks er voor de leerkracht heel erg veel bij komt kijken qua voorbereiding en organisatie, is het ook een ideale manier om de kleuters goed te kunnen observeren. Doordat er verschillende vaardigheden aangehaald kunnen worden in de werkposten en je als leerkracht meer een begeleidende rol hebt, is er ook tijd om de kleuters goed te observeren.

Wat ik vooral geleerd heb aan de hand van het gebruik van iPads, is dat niet alles uitdraait zoals je verwacht dat het zal zijn. Persoonlijk had ik gedacht dat het gebruik van iPads echt een meerwaarde zou zijn. Maar na mijn onderzoek denk ik hier heel anders over. Voor mij persoonlijk is het gebruik van de iPad nu enkel een middel om voor een nieuwe insteek te zorgen binnen de LO-lessen voor kleuters, zo blijven de lessen innovatief en uitdagend.

Aan de hand van mijn eindwerk heb ik uitgezocht hoe je een iPad kan gebruiken in de LO-les. Hiervoor heb ik instructie-video's gemaakt van de oefeningen die de kleuters moesten nadoen. Maar misschien is er ook een mogelijkheid om deze manier van werken toe te passen in de kleuterklas. Zo kan de klasleerkracht mits kleine aanpassingen ook inspiratie uit mijn zelfstandig project halen om dit in de bewegingshoek toe te passen. Zo ontstaat er een nieuwe manier om de iPad nog meer te kunnen gebruiken in de kleuterklas.

10 Bibliografie

(sd). Opgehaald van <http://pro.g-o.be>: <http://pro.g-o.be/pedagogische-begeleiding/basisonderwijs/leerplannen-basisonderwijs>

(2015, maart 12). Opgeroepen op mei 22, 2016, van <http://onderwijs-technologie.blogspot.be>: http://onderwijs-technologie.blogspot.be/2015/03/apps-in-de-les-lichamelijke-opvoeding_12.html

Consten, A., van Driel, G., & Walinga, W. (2014). Digitalisering van het bewegingsonderwijs. In I. van Hilvoorde, & J. Kleinpaste, *van tikken naar taggen* (pp. 105-120). daM uitgeverij.

Hendriks, A. (2011, 5 13). Een iPad in de gymles.

Kockman, K., & Siemerink, W. (2014). De LO-app. *Lichamelijke opvoeding* (7), 29-30.

Kok, M., & van der Kamp, J. (2013, Augustus 30). Digitale video en (zelf)-modellering in de gymles. *Lichamelijke Opvoeding*, 10-12.

Kok, M., & van der Kamp, J. (2014). digitale video en (zelf)modellering in de gymles. In I. van Hilvoorde, & J. Kleinpaste, *van tikken naar taggen digitalisering van bewegingsonderwijs en sport* (pp. 27-41). Deventer: daM uitgeverij.

Mariany, P. (2011). leermiddelen en coöperatief leren. 11.

Mariany, P. (2011). leermiddelen en coöperatief leren. 22.

Schutte, M. (2014, Juni 27). beter leren met gymwijzer! *Lichamelijke Opvoeding*, 43-45.

van Hilvoorde, I., & Kleinpast, J. (2014). Bewegingsvrijheid in een gedigitaliseerde omgeving. *van tikken naar taggen*, 7-17.

Vandebroek, M. (2014-2015). Vernieuwende werkvormen. In M. Vandebroek, *Keuzemodule Lichamelijke Opvoeding 1* (Vol. 2, pp. 37-59).

11 Bijlage(n)

11.1 Bijlage 1: les 1 + grondplan

Leerplandoel(en)

- ✓ LO, 6.2.5.77, p 35: verdedigen bij een stoeispel voorwerpen en/of pakken deze af van elkaar.
- ✓ LO 6.2.5.49, p32: werpen vanuit stilstand of vanuit beweging, op verschillende manieren gericht een speelvoorwerp naar een vast doel.
- ✓ LO, 6.2.3.22, p 25: Houden tijdens het bewegen rekening met plaatsaanduidingen.
- ✓ LO, 6.2.1.10, p22: ontwikkelen evenwicht via bewegingsopdrachten

Materiaal:

- ✓ **Opwarming:** fluitje
- ✓ **Kern:**
 - **WP1:** kleine matjes, ballen
 - **WP2:** krantenstokken, ballonnen, kegel, hoepels, lange springtouwen, potjes
 - **WP3:** pittenzakjes – hoepels – gekleurde blokken en stokken – tape voor de hoepel vast te maken aan de stokken – klein matje – doos - potjes
 - **WP4:** frisbee – tennisbal – bank – gekleurde blokken – kegels – hoepels – grote blok – kleine zachte blok – grote valmat – zachte blokken – zwembuizen
- ✓ **Afsluiting:** /

Lesverloop:

- ✓ **Opwarming:**

Oefening 1: De juffrouw geeft aan hoe de kleuters moeten gaan doorheen de sporthal: wandelen, lopen of huppelen. De kleuters moeten luisteren naar hoeveel keer de juffrouw op het fluitje fluit.

 - 1x fluiten = wandelen
 - 2x fluiten = lopen
 - 3x fluiten = huppelen.

Oefening 2: De juffrouw geeft de kleuters 3 opdrachten, de opdrachten worden gekoppeld aan het fluitje:

 - 1x fluiten = omhoog springen
 - 2x fluiten = de grond tikken
 - 3x fluiten = op je buik gaan liggen en terug opstaan.

De opdrachten kunnen een aantal keer veranderd worden, de kleuters mogen ook voorbeelden geven voor opdrachtjes.

- ✓ **Kern:**

Na de opwarming verzamelen de kleuters allemaal even in het midden van de zaal. De juffrouw vertelt aan de kleuters wat de bedoeling is van de werkposten en de iPads.

Bij iedere werkpost ligt een iPad, op de iPad staat een instructiefilmpje van de oefening die de kleuters moeten doen.

De kleuters bekijken het filmpje met hun groepje en gaan daarna aan de slag met het materiaal binnen hun werkpost.

Er worden ook een aantal afspraken gemaakt.

 1. De iPad dient enkel en alleen voor het bekijken van de filmpjes
 2. We lopen niet rond met de iPad in onze handen.
 3. De iPad blijft liggen op de plaats waar de juffrouw de iPad gelegd heeft
 4. We wachten met het bekijken van het filmpje zodra iedereen van je groepje rond de iPad zit.

5. Je bekijkt eerst het filmpje volledig vooraleer je begint met de oefening
6. Als je de trommel hoort, ruim je de werkpost zo snel mogelijk op en ga je in een rijtje staan tot iedereen klaarstaat.
7. Pas als ik zeg dat je mag doorschuiven, ga je naar de volgende werkpost.
 - **Werkpost 1:** de bal van elkaar afnemen: De kleuters gaan per 2 samen op de mat zitten op hun knieën. Beide kleuters houden de bal vast met twee handen en proberen zo de bal van elkaar af te nemen. De kleuters die uiteindelijk de bal alleen vastheeft, is gewonnen. Daarna wordt er van partner gewisseld.
 - **Werkpost 2:** Neem een krantenstok en een ballon en probeer het parcours af te leggen door de ballon hoog te houden. Je moet de ballon door de 3 hoepels slaan en vervolgens tussen de springtouwen die op de grond liggen wandelen en ondertussen de ballon proberen hoog te houden.
 - **Werkpost 3:** Gooi met de pittenzakjes naar de verschillende doelen. Er zijn twee hoepels waar je door moet gooien, dan hangt er een hoepel tegen een matje. Hier is het de bedoeling dat je in het midden probeert te gooien van de hoepel. Het vierde doel is een doos waar je de pittenzakjes in moet gooien.
 - **Werkpost 4:** hier moet je een parcours bewandelen terwijl je een frisbee met een balletje op vasthoudt en het balletje mag niet van de frisbee vallen. Je moet over de bank met de blokjes stappen, over de zacht blok lopen, in de hoepels springen, op de grote blok stappen en er weer afspringen, zigzaggen tussen de kegels, over de mat lopen en tussen de staven stappen.

✓ **Afronding:**

De kleuters helpen de juf met opruimen.

Na het opruimen wordt er nog een oefening gedaan om de les gezamenlijk af te sluiten.

“De kriebel in het lichaam”

De kleuters moeten doen wat de juffrouw zegt.

Er is ineens een kriebel in ons lichaam en de kriebel begint in de voeten. Het is de bedoeling dat de kleuters telkens het lichaamsdeel waarin de kriebel zit bewegen.

Er wordt begonnen in de voeten en gaat zo naar boven helemaal tot aan de nek en het hoofd.

Figuur 11: werkpost 1 de bal van elkaar afnemen

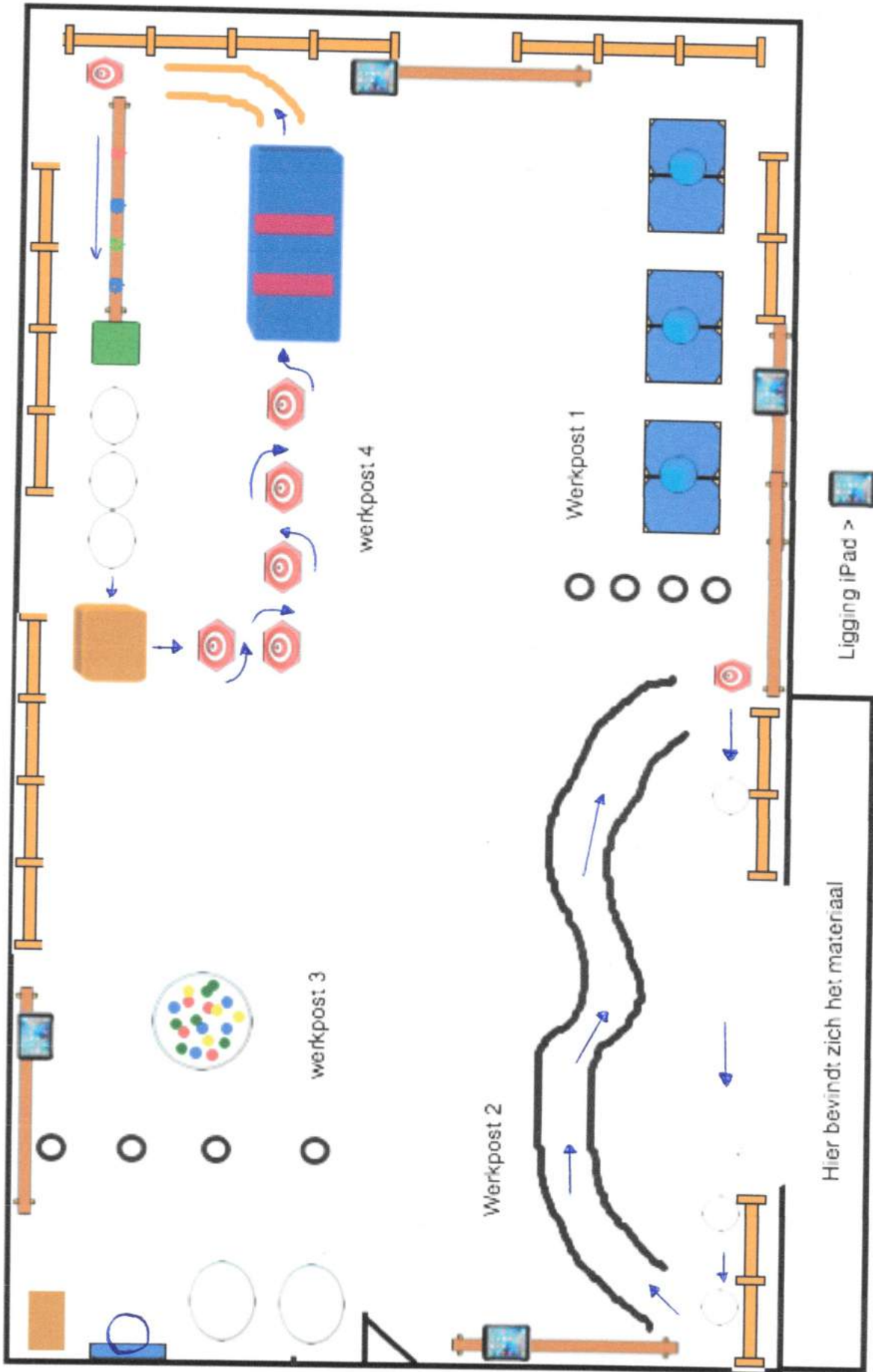
Figuur 12: werkpost 2 parcours ballon hooghouden

Figuur 13: werkpost 3 gooien naar verschillende doelen met pittenzakjes

Figuur 14: werkpost 4 parcours bewandelen met een frisbee en een balletje

11.2 Bijlage 2: les 2 + grondplan

Leerplandoel(en)

- ✓ LO, 6.2.5.61, p33: houden een speelvoorwerp op verschillende manieren drijvend in beweging.
- ✓ LO, 6.2.5.50, p32: vangen een speelvoorwerp stilstand op verschillende manieren.
- ✓ LO, 6.2.5.13, p28: staan of verplaatsen zich met behoud van evenwicht op een breed, stabiel vlak.
- ✓ LO 6.2.5.49, p32: werpen vanuit stilstand of vanuit beweging, op verschillende manieren gericht een speelvoorwerp naar een vast doel.

Materiaal:

- ✓ **Opwarming:**
 - Muziek
- ✓ **Kern:**
 - WP 1: stokken, balletjes, kegels, tunnels, rode en gele potjes
 - WP 2: kegels, ballen, paaltjes, touw
 - WP 3: banken, blokken, hoepels, frisbee, tennisballetjes, kegels, evenwichtsbalk
 - WP 4: kegels, ballen, plint, banken, twee lange springtouwen, tape
- ✓ **Afsluiting:**
 - Hoepels

Lesverloop:

- ✓ **Opwarming:**

Er wordt muziek afgespeeld in de zaal, de kleuters lopen tijdens de het spelen van de muziek doorheen de zaal zonder het materiaal aan te raken.

Als de juffrouw de muziek stopt, moeten de kleuters zo snel mogelijk ergens op gaan staan. Dit wordt verschillende keren herhaald en de manier waarop de kleuters doorheen de zaal gaan wordt ook aangepast: lopen, huppelen, springen, samen met een vriendje hand in hand, ...
- ✓ **Kern:**

Na de opwarming verzamelen de kleuters allemaal even in het midden van de zaal. De juf verdeelt de kleuters in groepjes, ieder groepje wordt bij een werkpost gezet. Als elk groepje een werkpost heeft mogen de kleuters naar de filmpjes kijken. De juffrouw geeft telkens een sein door middel van de trommel wanneer de kleuters moeten opruimen en daarna mogen doorschuiven naar de volgende werkpost.

 - **Werkpost 1: 'Hockey'-parcours:**

Drijf het balletje doorheen het parcours met de stok. De kleuters vertrekken om de beurt aan de kegel. Je slaat het balletje door de tunnel, dan zigzag je tussen de kegels naar het volgende tunneltje. Dan zigzag je naar de rode potjes waar je van het ene potje naar het andere gaat. Vervolgens ga je achter de gele potjes door tot je terug aan de kegel bent.
 - **Werkpost 2: vang de bal met de kegel**

De kleuters werken per 2, elk krijgen ze aan een kegel tegenover elkaar staan. Het is bedoeling dat 1 kleuter het balletje gooit en de andere kleuter het balletje vangt met de kegel. Ze mogen elk 5x gooien en daarna wordt er van plaats verwisseld. Als ze het balletje gooien, moeten ze over het touw gooien zodat het gemakkelijker is om het balletje te vangen met de kegel. De kleuter die het balletje moet vangen, rolt het balletje terug naar de andere kleuter die daarna opnieuw mag gooien.

- **Werkpost 3:** behoud je evenwicht op de verschillende banken:
Er staan 4 banken of evenwichtsbalken waarover de kleuters moeten lopen. De banken hebben obstakels die het moeilijk maken om er over te wandelen. Als ze aan het einde van de laatste bank komen, springen ze in de hoepels totdat ze terug aan het beginpunt komen. Daarna vertrekken ze gewoon weer opnieuw. Op de eerste bank staan blokken waarover ze moeten lopen, bij de tweede bank moeten ze het balletje telkens van de ene kant in het bordje, naar de andere kant in het bordje leggen, de derde balk is een evenwichtsbalk en op de vierde bank staan kegels die ervoor zorgen dat ze moeilijker over de bank kunnen lopen.
 - **Werkpost 4:** kegels van banken en de plint gooien
Er worden verschillende kegels op verschillende hoogtes geplaatst: op banken en op de plint. Het is de bedoeling dat de kleuters samen al de kegels van de banken en plint proberen te gooien met de tennisballen. Als al de kegels op de grond liggen, zetten ze de kegels terug op hun plaats. Er is een touw gespannen op de grond om aan te geven vanaf waar ze moeten gooien.
- ✓ **Afronding:**
De kleuters helpen de juffrouw met het opruimen van het materiaal. Daarna wordt er nog een kringspelletje gespeeld. De kleuters gaan in de kring zitten en 1 kleuter gaat in het midden van de kring zitten. De kleuters in het midden doet zijn ogen dicht, er worden een aantal hoepels rond de kleuters in het midden gedaan en hij/zij moet proberen te raden hoeveel hoepels er rond hem/haar liggen. Het is de bedoeling dat de hoepels heel voorzichtig en zo stil mogelijk rond de kleuters gelegd worden zodat de kleuters in het midden het moeilijk om te horen hoeveel hoepels het zijn.

Er wordt een aantal keer gewisseld van kleuters die in het midden mag zitten.

Figuur 15: werkpost 1 het hockey-parcours

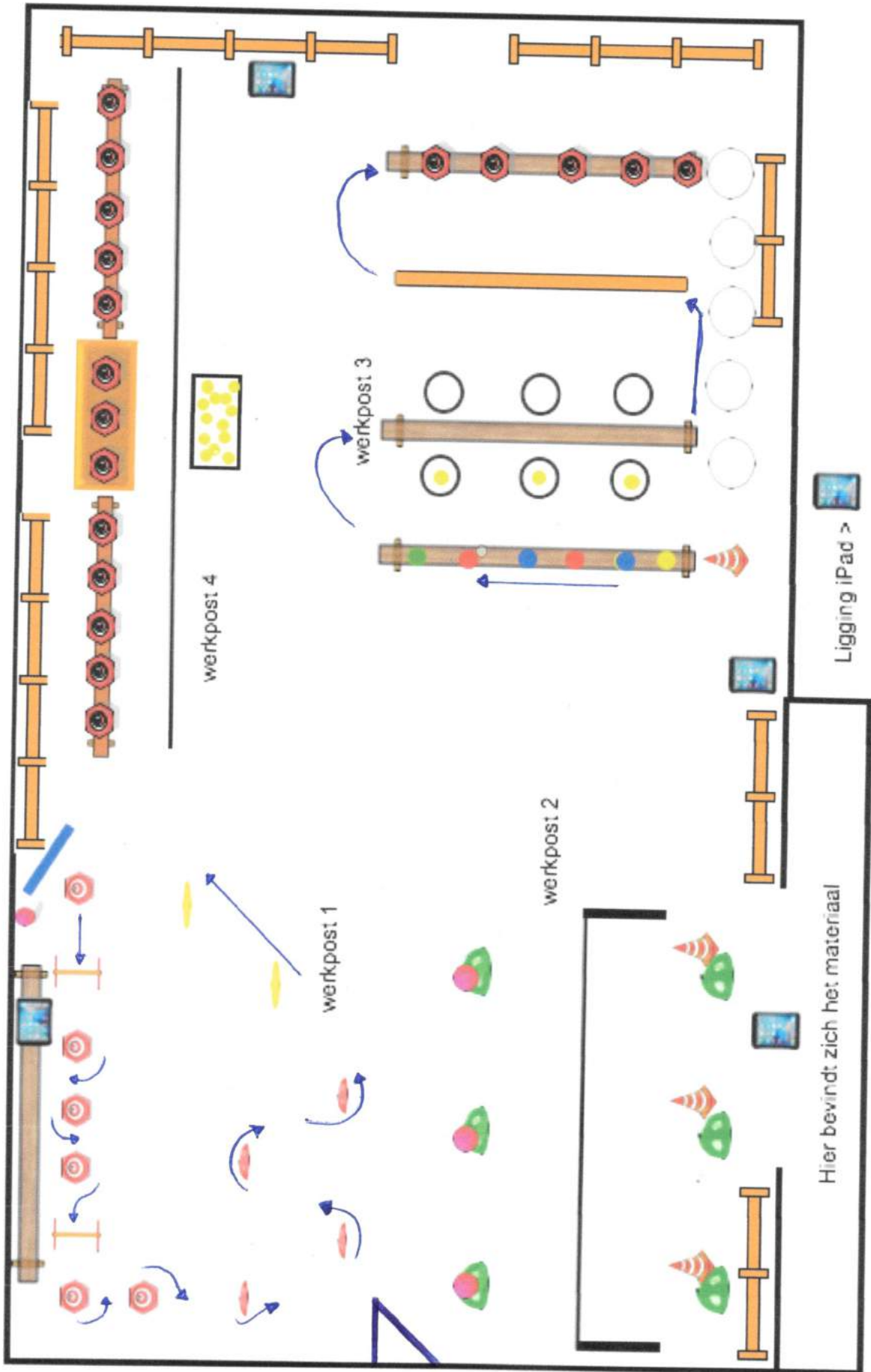
Figuur 16: werkpost 2 een tennisbal vangen met een kegel

Figuur 17: werkpost 3 een parcours van banken

Figuur 18: werkpost 4 kegels van banken en de plint gooien met tennisballen

11.3 Bijlage 3: les 3 + grondplan

Leerplandoel(en)

- ✓ LO, 6.2.5.6, p27: Klauteren met voorwerpen.
- ✓ LO 6.2.5.49, p32: werpen vanuit stilstand of vanuit beweging, op verschillende manieren gericht een speelvoorwerp naar een vast doel.
- ✓ LO, 6.2.5.4, p27: Sluipen of kruipen met voorwerpen.
- ✓ LO, 6.2.5.60, p33: houden een speelvoorwerp op verschillende manieren dribbelend in beweging.

Materiaal:

- ✓ Opwarming:
 - Trommel + stokje
- ✓ Kern:
 - WP 1: bank, klimrek, matten, hoepels, potjes, pittenzakjes, potjes
 - WP 2: touw, kranten, pittenzakjes, wasknijpers, bank
 - WP 3: kegels, potjes
 - WP 4: kegels, potjes, ballen, hoepels, bank, gele hesjes voor rond de hoepels waar ze door moeten gooien.
- ✓ Afsluiting: /

Lesverloop:

- ✓ **Opwarming:**

De juffrouw geeft een ritme aan op de trommel en de kleuters stappen op het ritme. Hoe sneller het ritme gaat, hoe sneller de kleuters moeten stappen en uiteindelijk lopen. Daarna wordt dit opnieuw gedaan maar moet de kleuters op een andere manier gaan: springen, op handen en voeten lopen, ...
- ✓ **Kern:**
 - **Werkpost 1: laat de pittenzakjes vallen in de juiste hoepel.**

Je neemt 1 pittenzakje (blauw, rood of groen) Kruip met een pittenzakje in de hand op de bank omhoog. Klim op het klimrek op dezelfde hoogte als waar de gele hesjes hangen. Je klimt opzij tot je boven de juiste hoepel hangt en laat dan het pittenzakje van boven op het klimrek naar beneden vallen in de juiste hoepel (blauw, rood of groen)
 - **Werkpost 2: gooi de kranten van het touw:**

De kleuters gaan achter de opgestelde bank staan en gooien met pittenzakjes tegen de kranten die ophangen over een touw. Ze moeten proberen om de kranten van het touw te gooien.
 - **Werkpost 3: kruipen met kegel op je rug:**

De kleuters werken per twee. Ze vertrekken aan 1 kant van de potjes. 1 kleuter gaat op zijn handen en knieën zitten en krijgt een kegel op zijn/haar rug. Hij/zij kruipt met de kegel op de rug naar de overkant zonder dat de kegel op de grond valt. Als de kleuter aan de potje is, wisselen de kleuters van rol.
 - **Werkpost 4: dribbelparcours:**

De kleuters gaan al dribbelend over het parcours dat opgesteld staat. Ze dribbel van het ene potje naar het andere. Vervolgens dribbelen ze met de bal in elke hoepel. Dan zigzaggen ze tussen de kegels. Ze gooien vanaf de de blauwe potjes in de 2 hoepels en vertrekken daarna terug opnieuw.

✓ **Afronding:**

De kleuters helpen de juf opruimen.

Na het opruimen wordt er nog een oefening gedaan om de les gezamenlijk af te sluiten.

De kleuters kiezen een plekje en gaan op de grond liggen. De juf loopt rond en tikt kleuters aan, zij gaan dan rustig op de tippen van hun tenen naar de kleedkamer om hun schoenen aan te doen

Figuur 19: werkpost 1 klimmen met een pittenzakje in de hand en dit in de juiste hoepel laten vallen vanop het klimrek

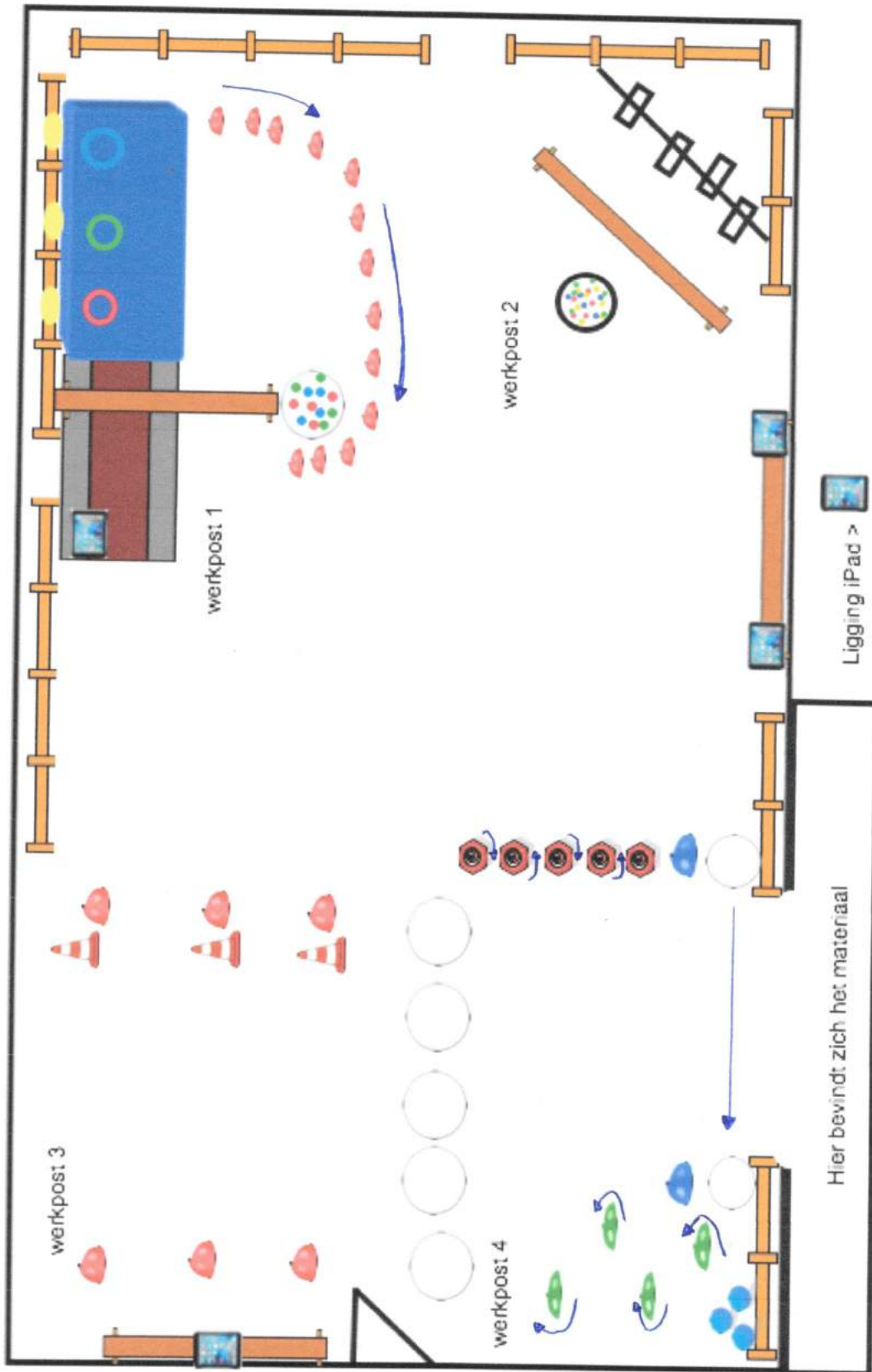
Figuur 20: werkpost 2 kranten van het touw gooien

Figuur 21: werkpost 3 met een kegel op je rug naar de overkant kruipen

Figuur 22: werkpost 4 het dribbelparcours

11.4 Bijlage 4: les 4 + grondplan

Leerplandoel(en):

- ✓ LO 6.2.5.49, p32: werpen vanuit stilstand of vanuit beweging, op verschillende manieren gericht een speelvoorwerp naar een vast doel.
- ✓ LO, 6.2.5.9 p27: Klimmen in verschillende richtingen.
- ✓ LO, 6.2.5.40, p31: Doen een voorwaartse rol op een hellend vlak van hoog naar laag.
- ✓ LO, 6.1.1.10, p16: Volgen binnen een eenvoudige spelvorm één tot twee spelregels op.

Materiaal:

- ✓ **Opwarming:**
 - 4 gekleurde papieren
- ✓ **Kern:**
 - **WP1:** pittenzakjes, touw, paaltjes, hoepels, potjes
 - **WP2:** matten, hoepels, springtouwen (om hoepels vast te maken)
 - **WP3:** grote blok, dikke valmat, bank, hoepels, verschillende bouwblokken, trapladdertje, kleine matjes, klimrek
 - **WP4:** muur potjes
- ✓ **Afsluiting:** /

Lesverloop:

- ✓ **Opwarming:**

Er hangen 4 kleuren op in het de zaal. De juffrouw geeft telkens een kleur aan waar de kleuters naartoe moeten gaan. Dit wordt op verschillende manieren gedaan: lopen, kruipen, springen, huppelen, op handen en voeten, ...
- ✓ **Kern:**

Na de opwarming verzamelen de kleuters allemaal even in het midden van de zaal. De juf verdeelt de kleuters in groepjes, ieder groepje wordt bij een werkpost gezet. Als elk groepje een werkpost heeft mogen de kleuters naar de filmpjes kijken. De juffrouw geeft telkens een sein door middel van de trommel wanneer de kleuters moeten opruimen en daarna mogen doorschuiven naar de volgende werkpost.

 - **Werkpost 1: gooi de pittenzakjes in de hoepels.**

In het midden van de werkpost, hangt een touw dat vastgemaakt is aan twee paaltjes. Aan de ene kant van het touw liggen hoepels en de andere kant liggen er potjes waar je achter moet gaan staan. De kleuters moeten proberen om zoveel mogelijk pittenzakjes in de hoepels te gooien. Ze moeten wel achter de potjes gaan staan en de pittenzakjes over het touw gooien. Als al de pittenzakjes op zijn, gaan ze de pittenzakjes aan de overkant halen en beginnen ze opnieuw.
 - **Werkpost 2: kruipen door hoepels:**

Kruip door de hoepels die aan het klimrek bevestigd zijn. Je mag enkel de mat raken als je van het ene klimrek naar het andere klimrek gaat. Daarna loop je achter de potjes door terug naar de kegel waar je moet beginnen.
 - **Werkpost 3: een stand met koprol:**

Kruip op de blok voor de mat die met 1 deel op een bank ligt. Doe een koprol van de mat. Loop over de bank en spring ervan af in de hoepel. Spring in de andere hoepels en loop over de zachte blok. Loop onder de tunnel door zonder deze te raken. Klim via het trapje naar het klimrek omhoog. Ga via het klimrek naar beneden en sluit terug aan om een koprol te doen.

○ **Werkpost 4: 1-2-3 piano:**

1 kleuter gaat aan de muur staan en draait zich met zijn rug naar de andere kleuters. Terwijl hij zo staat roept hij 1 – 2 – 3 piano. In de tussentijd lopen de andere kleuters naar de kleuter aan de muur. Als de kleuter aan de muur zich omdraait, moeten de andere kleuters stokstijf blijven staan. Wie beweegt wordt teruggestuurd en vervolgens draait de kleuter aan de muur zich terug om en roept opnieuw 1-2-3 piano. De andere kleuters moeten zo snel mogelijk aan de muur geraken, wie als eerste de muur raakt is gewonnen.

✓ **Afronding:**

De kleuters helpen de juf opruimen.

Na het opruimen wordt er nog een oefening gedaan om de les gezamenlijk af te ronden.

De juffrouw geeft instructies die de kleuters moeten doen. Deze hebben te maken met het uitrekken, stretchen van het lichaam:

- Armen zo ver mogelijk uitstrekken
- De tenen proberen te raken
- ...

Figuur 23: werkpost 1 gooi de pittenzakjes in de hoepels

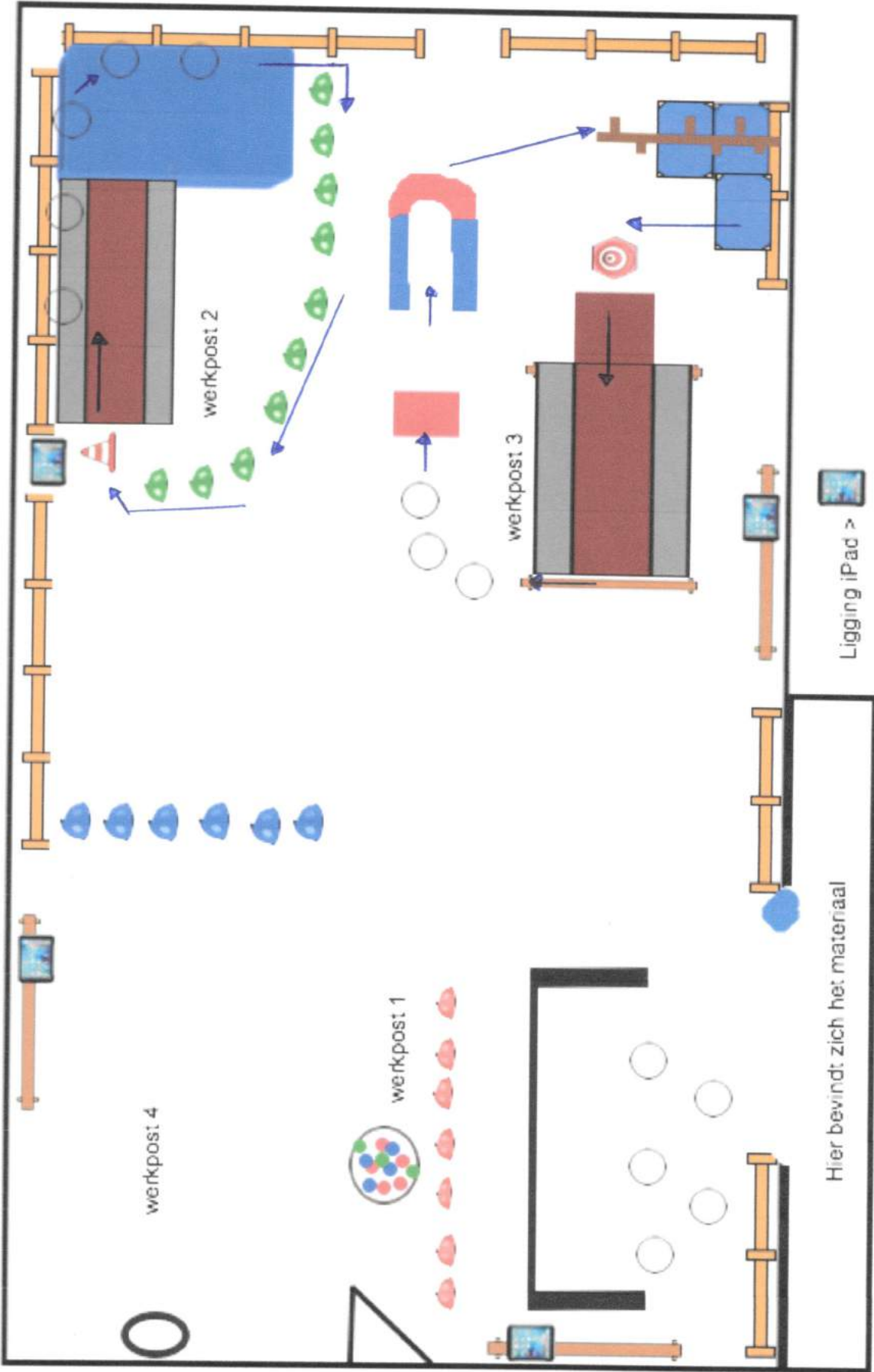
Figuur 24: werkpost 2 klimmen door de hoepels

Figuur 25: werkpost 3 kranten van het touw gooien

Figuur 26: werkpost 4 1-2-3 piano

11.5 Bijlage 5: les 5 + grondplan

Leerplandoel(en):

- ✓ LO, 6.2.3.30, p25: Reageren snel met een eenvoudig bewegingsantwoord op auditieve, visuele en tactiele signalen.
- ✓ LO, 6.2.3.23, p25: Stoppen, richten en wijzigen de eigen bewegingsbaan afhankelijk van vaste en bewegende voorwerpen en/of andere leerlingen.
- ✓ LO, 6.2.5.14, p28: Staan of verplaatsen zich met behoud van evenwicht op een smal, stabiel of een onstabiel of een hellend vlak.
- ✓ LO, 6.2.5.79, p36: Draaien en houden een tegenspeler op zijn/haar rug bij een stoospel.

Materiaal:

- ✓ **Opwarming:**
 - 2 haaienkettingen
 - muziek
- ✓ **Kern:**
 - **WP1:** matje en potjes
 - **WP2:** staartjes, kegels
 - **WP3:** kegel, matjes, trapladdertje, klimrek, ladder, hoepels, banden
 - **WP4:** matjes
- ✓ **Afsluiting:**
 - Tennisballen

Lesverloop:

- ✓ **Opwarming:**
Tikspel:
Er worden twee haaien aangeduid in de groep. Zij krijgen allebei een ketting met een haai aan. Het is de bedoeling dat ze zoveel mogelijk visjes vangen zolang de muziek speelt. Wordt de muziek afgezet, worden de visjes die gevangen zijn geteld. Daarna zijn er andere kindjes de haaien en moeten zij proberen meer visjes te vangen binnen de tijd.
- ✓ **Kern:**
Na de opwarming verzamelen de kleuters allemaal even in het midden van de zaal. De juf verdeelt de kleuters in groepjes, ieder groepje wordt bij een werkpost gezet. Als elk groepje een werkpost heeft mogen de kleuters naar de filmpjes kijken. De juffrouw geeft telkens een sein door middel van de trommel wanneer de kleuters moeten opruimen en daarna mogen doorschuiven naar de volgende werkpost.
 - **Werkpost 1: vos kom uit je holletje**
Er is 1 kleuter de vos die op het matje aan de muur gaat liggen. De andere kleuters gaan aan de potjes staan. Het is de bedoeling dat de kleuters zo stil mogelijk naar de vos sluipen. Maar als de vos wakker wordt, moet hij achter de andere aanlopen en hun proberen te tekenen. De eerste die getikt is, wordt de vos.
 - **Werkpost 2: staart-tikkertje**
Er wordt een tikker aangeduid in het groepje. De andere kleuters nemen een hesje en steken dit in hun broek zoals een staartje. Het is de bedoeling dat de tikker als de staartjes van de andere uit hun broek probeert te trekken. Als al de staartjes afgenomen zijn, is er iemand anders de tikker.

- **Werkpost 3: loop en klim over de ladders.**
Dit is een omloop. Je start aan de kegel en klimt via het trapladdertje omhoog tot aan het klimrek. Je klimt op het klimrek tot je even hoog als het gele hesjes bent. Dan ga je naar beneden en loop je over de ladder zonder de grond te raken. Daarna spring je in de hoepels en en stap je in de banden.
- **Werkpost 4: boer let op je kippen**
De kleuters gaan per twee op een matje liggen. Een kleuter gaat op zijn/haar buik liggen op de mat en de andere kleuter gaat op de rug van de kleuter op de mat liggen. De kleuter die onderaan ligt moet proberen om onder de andere kleuter uit te geraken. Als dit gelukt is, wisselen de kleuters van plaats. Dan gaat de andere kleuter onderaan liggen.

✓ **Afronding:**

De kleuters helpen de juf opruimen.

Na het opruimen wordt er nog even een korte oefening gedaan om tot rust te komen. De kleuters krijgen allemaal een tennisbal van de juffrouw en mogen in de zaal een plaatsje gaan kiezen en op hun rug gaan liggen.

Daarna gaat de juffrouw wanneer het heel stil is, opdrachtjes geven wat de kleuters met de tennisbal moeten doen.

Enkele voorbeelden:

- De tennisbal over onze buik rollen van de ene kant naar de andere kant
- De tennisbal zo hoog mogelijk in de lucht steken zonder dat je rug van de grond komt
- De tennisbal over het gezicht laten rollen
- De tennisbal van ons voorhoofd helemaal tot aan onze tenen rollen
- ...

Figuur 27: werkpost 1 vos kom uit je hol

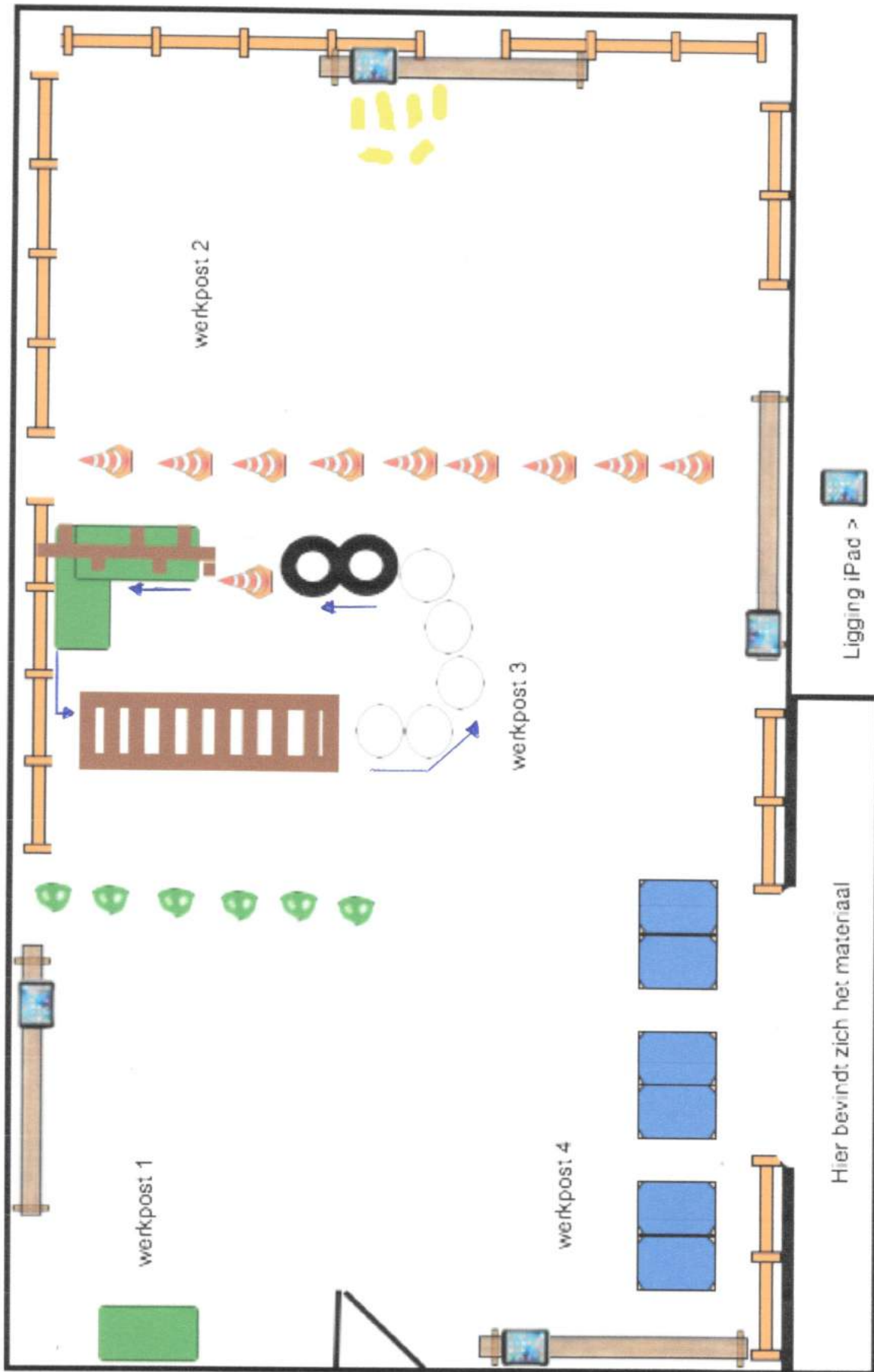
Figuur 28: werkpost 2 staart-tikkertje

Figuur 29: werkpost 3 klim- en evenwichtsomloop

Figuur 30: werkpost 4 boer let op je kippen

11.6 Bijlage 6: les 6 + grondplan

Leerplandoel(en):

LO, 6.2.5.38, p31: Slingeren aan een of twee touwen en landen in evenwicht.

LO, 6.2.5.76, p35: Werken bij een tikspel met verschillende lopers of andere tikkers samen.

LO, 6.2.5.49, p32: Werpen vanuit stilstand of vanuit beweging, op verschillende manieren gericht een speelvoorwerp naar een vast doel.

Materiaal:

✓ **Opwarming:**

- Trommel en stokje

✓ **Kern:**

- **WP1:** kegel, blok, matje, touw, dikke valmat, banken, blokjes
- **WP2:** kegels, hesje voor de tikker
- **WP3:** hoepels, bank, pittenzakjes, touw
- **WP4:** kegels, bank, pittenzakjes banken

✓ **Afsluiting:**

- /

Lesverloop:

✓ **Opwarming:**

De juffrouw geeft een ritme aan op de trommel en de kleuters stappen op het ritme. Hoe sneller het ritme gaat, hoe sneller de kleuters moeten stappen en uiteindelijk lopen. Daarna wordt dit opnieuw gedaan maar moet de kleuters op een andere manier gaan: springen, op handen en voeten lopen, ...

✓ **Kern:**

Na de opwarming verzamelen de kleuters allemaal even in het midden van de zaal. De juf verdeelt de kleuters in groepjes, ieder groepje wordt bij een werkpost gezet. Als elk groepje een werkpost heeft mogen de kleuters naar de filmpjes kijken. De juffrouw geeft telkens een sein door middel van de trommel wanneer de kleuters moeten opruimen en daarna mogen doorschuiven naar de volgende werkpost.

- **Werkpost 1: slingeren aan het touw en evenwichtsoefeningen**
Je start aan de kegel. Je slingert van de grote blok tot op de grote valmat. Daarna loop je via de mat over de bank en vanop de bank loop je over de omgekeerde bank. Na de banken loop je over de blokken zonder de grond te raken.
- **Werkpost 2: tikkertje – door de benen kruipen om iemand vrij te spelen**
Er wordt een tikker aangeduid die het gele hesje draagt. De tikker probeert de andere te tikken. Wie getikt is, moet met zijn benen op gaan staan en wachten tot er iemand door de benen kruipt zodat de kleuters terug vrij is.
- **Werkpost 3: pittenzakjes door de hoepels gooien**
De kleuters moeten de pittenzakjes door de hoepels proberen te gooien. Ze nemen telkens een pittenzakje en gooien van achter de bank naar de hoepels. Als alle pittenzakjes op zijn, rapen de kleuters samen al de pittenzakjes op en beginnen ze opnieuw.
- **Werkpost 4: kegels van de bank gooien met pittenzakjes**
De kleuters moeten samenwerken om al de kegels van de bank te gooien. ze nemen telkens 1 pittenzakje en gooien naar de kegels. Als al de kegels van de bank zijn gegooid, zetten ze de kegels terug op de bank en beginnen ze opnieuw.

✓ **Afronding:**

De kleuters helpen de juf opruimen.

Er wordt na het opruimen nog een spelletje gespeeld.

Er wordt een kring gemaakt met al de kleuters.

Er moeten twee kleuters in het midden van de kring op hun rug gaan liggen met hun ogen dicht.

2 andere kleuters mogen nu een paar pittenzakjes op het lichaam leggen van de kleuters die op hun rug liggen.

de kleuters die liggen, moeten proberen te tellen hoeveel pittenzakjes er op hun lichaam gelegd zijn.

Nadien komen er andere kleuters aan de beurt zolang er hier tijd voor is.

Figuur 31: werkpost 1 slingeren aan het touw en evenwichtsoefeningen

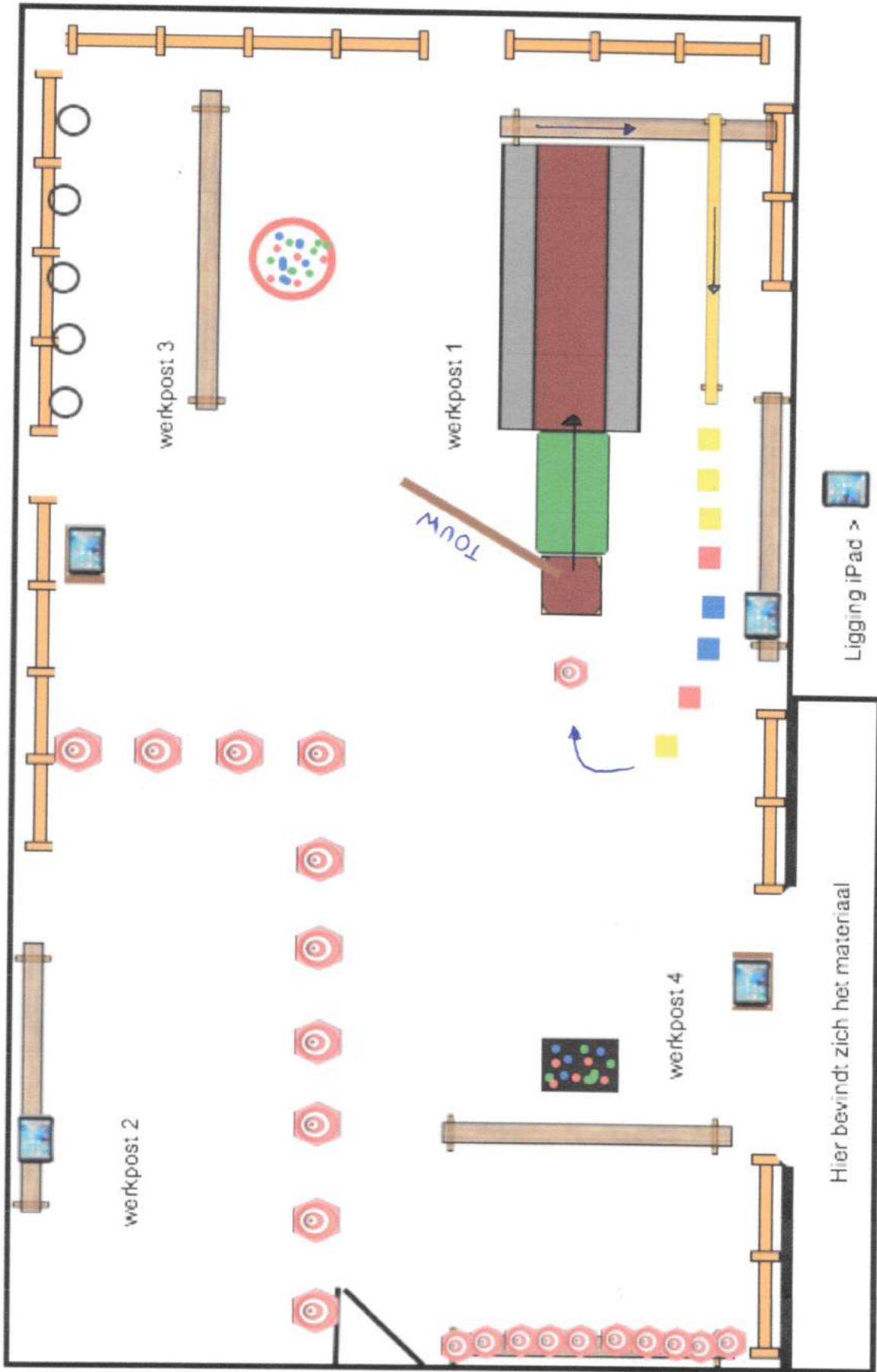
Figuur 32: werkpost 2 tikkertje – vrijspelen door de benen

Figuur 33: werkpost 3 pittenzakjes door de hoepels gooien

Figuur 34: werkpost 4 kegels van de bank gooien met pittenzakjes

11.7 Bijlage 7: les 7 + grondplan

Leerplandoel(en):

- ✓ LO, 6.2.5.24, p29: Springen van een verhoogd vlak en landen in evenwicht (dieptesprong)
- ✓ LO, 6.2.5.29, p29: Springen met handensteun over een toestel of partner en landen in evenwicht.
- ✓ LO, 6.2.5.76, p35: Werken bij een tikspel met verschillende lopers of andere tikkers samen.
- ✓ LO, 6.2.3.30, p25: Reageren snel met een eenvoudig bewegingsantwoord op auditieve, visuele en tactiele signalen.
- ✓ LO, 6.2.3.21, p24: Schatten een afstand in en overbruggen die (bv. door springen, klauteren, mikken ...).

Materiaal:

- ✓ **Opwarming:**
 - Muziek
- ✓ **Kern:**
 - **WP1:** kegel, grote valmat, banken, buizen, blokken of potjes, evenwichtsbalk
 - **WP2:** kegels/blokken/potjes om het veld aan te duiden
 - **WP3:** potjes of kegels om aan te duiden tot waar de wolf de kleuters kan tikken
 - **WP4:** ballen, hoepels, kegels, paaltjes, touw
- ✓ **Afsluiting:**
 - Trommel en het stokje

Lesverloop:

- ✓ **Opwarming:**

De juffrouw zet muziek op, de kleuters mogen tijdens het afspelen van de muziek rondlopen doorheen de zaal zonder het materiaal te raken of erover te lopen. Zodra de muziek stopt moeten de kleuters ook onmiddellijk stokstijf blijven staan. Daarna krijgen de kleuters een andere opdracht die ze moeten doen zodra de muziek stop bv; gaan zitten, gaan liggen, hand in hand gaan staan met een vriendje, ...
- ✓ **Kern:**

Na de opwarming verzamelen de kleuters allemaal even in het midden van de zaal. De juf verdeelt de kleuters in groepjes, ieder groepje wordt bij een werkpost gezet. Als elk groepje een werkpost heeft mogen de kleuters naar de filmpjes kijken. De juffrouw geeft telkens een sein door middel van de trommel wanneer de kleuters moeten opruimen en daarna mogen doorschuiven naar de volgende werkpost.

 - **Werkpost 1: omloop met steunspringen en een dieptesprong**

Je vertrekt aan de kegel. Je loopt via de bank omhoog, als je aan het klimrek komt, spring je van de bank op de mat. Daarna loop je achter de potjes heen naar de 4 banken. Daar doe je telkens een steunsprong om over de buizen te geraken. Vervolgens loop je over de evenwichtsbalk terug naar de kegel.
 - **Werkpost 2: Chinese muur**

Dit is een tikspel waarbij je begint met 1 tikker. De andere kleuters gaan aan 1 kant van het veld staan. Het is de bedoeling dat ze overlopen naar de andere kant zonder dat de tikker hen aantikt. Wie getikt is, wordt ook een tikker en helpt om al de andere kleuters aan te tikken. De kleuters die geen tikkers zijn, lopen telkens heen en weer zodra iedereen is overgelopen. Ze blijven lopen tot dat er 1 iemand overblijft en hij/zij wordt dan de nieuwe tikker.
 - **Werkpost 3: wolfje wolfje hoe laat is het?**

1 kleuter is de wolf en gaat tegen de muur staan. De andere kleuters gaan aan de andere kant van het veld. De kleuters moeten aan de wolf vragen hoe laat het is. De wolf antwoordt met een uur bv: 5u. De kleuters die het gevraagd hebben zetten dan 5 stappen naar voor. Het is de bedoeling dat de wolf de andere kleuters zo dicht mogelijk tot bij hem/haar lokt en hun dan probeert te vangen. Als de wolf iemand kan vangen, wordt deze kleuter de wolf.

○ **Werkpost 4: de bal in de hoepels laten stuiten**

De kleuters werken bij deze oefening per 2. Elke kleuter gaat aan een kant van het opgestelde touw staan aan de kegel. De ene kleuter gooit over het touw en probeert de bal in de hoepel aan de andere kant van het touw te laten stuiten. De kleuter die aan de kant van de hoepel staat, vangt de bal en rolt de bal terug naar de overkant.

Iedere kleuter mag 3x gooien en daarna wisselen ze van kant.

✓ **Afronding:**

De kleuters helpen de juf opruimen.

Daarna wordt er nog een kort spelletje gespeeld.

Er wordt 1 kleuter bij de juffrouw geroepen. De andere kleuters gaan in het midden van de zaal staan.

De kleuter die bij de juffrouw staat krijgt de trommel en mag een daar waar in de zaal gaan staan en 1x op de trommel slaan.

De kleuters in het midden moeten hun ogen dicht doen en luisteren van waar het geluid van de trommel komt en wijzen.

Daarna mogen de kleuters hun ogen opendoen en kijken of het juist is.

De kleuter met de trommel mag 2x een plaats kiezen, daarna mag een andere kleuter met de trommel in de zaal gaan staan.

Figuur 35: werkpost 1 steunspongen en dieptesprong

Figuur 36: werkpost 2 Chinese muur

Figuur 37: werkpost 3 wolfje wolfje hoe laat is het?

Figuur 38: werkpost 4 de bal in de hoepel laten stuiten

